

Păcate, lovituri, mîngîieri...

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

תסאור בכפלים... לוק בכפלים... מרחמלים
בכפלים (מדרש).

„De două ori au păcătuit... îndoită le-a fost lovitura... iar mîngîierea lor tot de două ori va fi” (Midras).

O lacrimă uriașă se prelinge de-a lungul mileniilor. Din ea s-au împletit elegiile tuturor urmașilor profetului Irmiahu care, ca și el au fost contemporanii ne-număratelor catastrofe ce s-au abătut asupra purtătorilor cuvîntului Torei.

În lăcașele noastre de rugăciune răsună în aceste zile cîntecele de jale ale rapsozilor unor tragedii care s-au repetat de-a lungul generațiilor, de la Nabucadnezar și pînă la Hitler. Nu numai cele trei săptămîni de doliu dintre 17 tamuz și 9 av merită numele de „בין המצות” de strîmtoare”, ci întreaga epocă de la arderea primului templu și pînă la Auschwitz stă sub semnul acestui nume care simbolizează un destin al calendarului. În versetele leremielor retrăim suferințe care, oricît de variate le-au fost formele, oricît s-au schimbat hainele ce le-au îmbrăcat, au rămas mereu aceleași. „Alți actori, aceiași piesă”.

„Pe malurile Babilonului, stat-am și am plîns” (Psalmii 137). Pe cite maluri n-am stat oare, de atunci încace și am plîns sinagoga arse, sulurile sfînte profanate, frații și surorile ucise, căminele pustite? Pe cite sălcii n-am atîrnat noi, oare, harpa cîntecelor noastre de jale, zbuciumul inimilor fiind prea puternic pentru ca buzele să mai poată da grai durerii? „בין המצות” „De două ori au păcătuit...” Înlepciunea midrașică depășește cadrul unui simplu joc de cuvinte atunci cînd exprimă, sub această formă, cauzele unui martiriu fără de seamăn. Nu e vorba despre o artificială interpretare a unui verset biblic, ci de o pătrundere în însăși esența Torei.

Într-adevăr, concepția despre viață a învățăturii noastre are un dublu aspect. Mozaismul nu se mulțumește să statornicească îndatoririle credinciosului față de Divinitate. Preocuparea sa permanentă este de a reglementa nu numai raporturile dintre Dumnezeu și om ci și acelea dintre om și semenul său. Cînd învățătorii talmudici se străduiesc să exprime într-o formulă de sinteză trăsătura fundamentală a iudaismului, ei recurg la cuvintele profetului Miha: „Îți voi spune, omule, ce este binele și ce dorește Domnul Dumnezeuul tău de la tine: să împlinești dreptatea, să iubești mila și să pășești în modestie cu Dumnezeuul tău”. Drumul cu Dumnezeu presupune, ca o condiție sine qua non, cultivarea dreptății și a milei față de oameni.

Atunci cînd ei caută o definiție și mai

lapidară, se folosesc de versetul profetului Havakuk: „Cel drept trăiește cu a sa credință”. Dreptatea și credința, iată cele două aspecte fundamentale care oglindesc întregul mozaism.

Neevreul care cere lui Hilel să-l învețe întreaga Tora, „într-un picior”, vrea să adopte numai unul din aceste aspecte ale credinței noastre, vrea să se rezeme numai pe unul din picioarele ei. El dorește să îmbrățișeze o nouă formă de adorație a dumnezeirii, dar să nu se supună nici uneia din legile sale etice, să continue a nu recunoaște în relațiile sociale, decît o singură lege: aceea a celui mai tare. Hilel îi răspunde: „Ce ție nu-ți place, altuia nu face”. Dacă vrei să înțelegi cu adevărat această religie, trebuie să te sprijini pe ambele tale picioare. Cei doi piloni ai Torei — respectul față de drepturile omului și respectul față de Dumnezeu — sînt la fel de importanți.

Bileam, profetul tocmit de monarhul Balac spre a deveni doctrinar al genocidului, poartă mereu numele lui Dumnezeu pe buze. El suferă însă de două defecte fizice care înfățișează organică sa infirmitate morală. El e חֵרֵם עֵינָיו chior și חֵרֵם אָזְנוֹ schiop. Privește spre viață cu un singur ochi, acel care se îndreaptă spre cer, spre Dumnezeu. Celălalt, cu care ar trebui să vadă cele ce se petrec în jur, aici pe pămînt, cu care l-ar înțelege pe aproapele său, e acoperit de întuneric. În drumul său, Bileam șchioapătă, căci nu se sprijină pe puternicul suport al principiului dreptății între oameni și popoare. Credința lui e astfel trunchiată, deformată.

„De două ori au păcătuit”. Contemporanii distrugerii Templului au căzut în această greșală de neiertat. Au crezut că-l pot sluji pe Dumnezeu, asuprind pe om; ei au încetat să împlinească legislația social-agrară biblică care tindea să împiedice huzurul unora și sărăcia altora; au jefuit pe omul trîdător de simbrăia lui; nu au mai apărut pe cei lipsiți de apărare, văduva și orfanul. Într-un cuvînt, au abandonat etica religiei și s-au limitat la ritualul ei. Dacă unii dintre ei au fost atît de naivi încît să creadă că prin aceasta ei păcătuesc numai o dată, numai împotriva uneia din cele două părți ale învățăturii, numai împotriva omului, întreaga literatură profetică este străbătută de firul roșu al avertismentului divin că ei au păcătuit de două ori: și împotriva lui Dumnezeu și împotriva omului.

Verbul inaripat al marelui Ieșăia se ridică în sabatul premergător zilei de Tișa be-av, împotriva acestor profanatori ai învățăturii dreptății. „Pentru ce mai pășiți în lăcașul meu?” — îi întreabă Dumnezeu prin glasul profetului, pe acei care înnulțesc jertfele pe altar, ridică brațele către cer cu o ipocrită evlavie și în același timp, vai, „mîinile le sînt pline de sînge”.

„Îndoită le-a fost lovitura...” O stare de lucruri ca cea amintită, nu putea să ducă decît la astfel de rezultate. Nu numai trupul omului a fost chinuit, ci și scintea de divinitate sădită în el, a fost pingărită. Nu numai zidurile mărețului templu s-au prăbușit sub loviturile asediatorilor, ci s-a produs și năruirea aceluiași sanctuar intim pe care cătă să-l conțină orice suflet omenesc. Nu numai bietele făpturi

(Continuare în pag. V-a)

SĂRBĂTORIREA DR-ULUI NAHUM GOLDMANN, PREȘEDINTELE CONGRESULUI MONDIAL EVREIESC Sărbătoritul felicitat de președintele României, d. Nicolae Ceaușescu

Dr. Nahum Goldmann, eminentul conducător al Congresului Mondial Evreiesc a împlinit vîrsta de 80 de ani. Spre a marca acest eveniment, Congresul Mondial Evreiesc a oferit la Geneva, în ziua de 9 iulie a.c. un banchet în onoarea sărbătoritului. Cu acest prilej s-au dat citire mesajelor de felicitare primite din partea unor șefi de state, printre care: d. Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România; Iosip Broz Tito, președintele R.S.F. Iugoslavia; Efraim Katzir, președintele statului Israel, Bruno Kreisky, cancelarul Austriei; secretarul Departamentului de stat al S.U.A. dr. Henry Kissinger ș.a.

Președintele Nicolae Ceaușescu a însărcinat pe Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen să prezinte sărbătoritului felicitările și bunele d-sale urări personale la această aniversare.

REZOLUȚIE A CONSILIULUI DE CONDUCERE AL CONGRESULUI MONDIAL EVREIESC

În ședința ținută la Geneva, în ziua de 9 iulie 1975, consiliul de conducere al Congresului Mondial Evreiesc a adoptat în unanimitate următoarea rezoluție:

Sesiunea consiliului de conducere al Congresului Mondial Evreiesc —

1) recunoșcătoare pentru faptul că comunitățile evreiești din România se bucură de depline drepturi cetățenești și de libertate religioasă, exprimă aprecierea sa asupra conlucrării active între comunitățile care îl alcătuiesc și Federația Comunității Evreiești din România și afirmă hotărîrea de a întări legăturile de solidaritate cu acest bine organizat organ reprezentativ al unei colectivități evreiești dintr-un stat socialist;

2) reinnoiește încrederea și prețuirea pentru mult respectul conducător spiritual al evreilor din România, Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, care cu atîta pricepere și atît de mult spirit constructiv participă la acest for mondial evreiesc;

3) respectînd constituția Congresului Mondial Evreiesc, care garantează autonomie comunităților evreiești cu privire la problemele lor interne și religioase, reafirmă punctul său de vedere că nu se poate întreprinde nici o acțiune privitoare la o comunitate evreiască fără a se consulta în prealabil conducerea respectivei comunități;

4) cheamă organizațiile care fac parte din Congresul Mondial Evreiesc să asigure ca acest principiu, al consultării și respectului mutual, să fie respectat cu strictețe;

5) consemnînd cu recunoștință că un foarte mare număr de evrei din România a căpătat permisiunea de a se reuni cu familiile lor în Israel, consiliul de conducere al Congresului Mondial Evreiesc își exprimă încrederea că această politică umanistă a guvernului român va fi menținută.

Întoarcerea în țară a Eminenței Sale d. Șef rabin și a d-nei dr. Rosen

În seara zilei de 10 iulie a.c. s-au întors în țară venind din Elveția, unde au participat la mai multe reuniuni ale unor organizații internaționale evreiești, Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen.

Pe aeroportul internațional Otopeni au venit în întîmpinare d-nii: prim-rabin I.M. Marilus; Emil Sechter, secretar general al F.C.E.; Daniel Segal, președinte și Martin Băluș, vicepreședinte al Comunității evreilor din București; președinți de temple și sinagogi, funcționari ai Federației și Comunității bucureștene.

A fost de față reprezentantul Departamentului Cultelor.

Apare

LUAH
CALENDARUL
MOZAIC
pe anul 5736
(1975—1976)

Calendarul este un îndrumar practic al vieții religioase mozaice de-a lungul întregului an 5736.

Cuprinde datini și obiceiuri, descierera și explicare unor instituții ale cultului, retrospectiva anului încheiat etc.

Se poate procura de la comunitățile evreiești sau direct de la F.C.E.

Prețul unui exemplar: 3 lei.

Casele de odihnă F.C.E.

Și în această vară casele de odihnă ale F.C.E. și-au deschis primitoare porțile. La Eforie-Nord, pe tîrmul Mării Negre, la Cristian-Brașov și la Borssec deservenții cultului nostru, conducătorii și funcționarii comunităților, ca și enoriașii atașați tradiției și regulilor de alimentație rituală au posibilitatea să-și petreacă perioada de odihnă într-un cadru ce le este familiar. Funcționarea caselor rituale reprezintă încă o aplicare concretă a principiului libertății religioase înscris în Constituția țării.

Vila de la Eforie-Nord funcționează de la 1 iulie a.c. și va rămîne deschisă pînă la 25 august. Vilele de la Cristian și Borssec vor primi primele serii la 15, respectiv 20 iulie.

Anterior, în răstimpul 15 iunie—15 iulie, la vila de la Cristian au petrecut cîteva săptămîni pensionarii căminelor de bătrîni ale F.C.E.

La toate casele de odihnă alimentația este strict rituală, se oficiază servicii divine iar zilele de Săbat sînt prăznuite după datină.

Dreyfus — o dramă a conștiinței

Și în acest sezon teatral, al doilea după prezentarea în premieră, la 11 ianuarie 1974, la Teatrul Lambrequin și, ulterior, la Teatrul Național Odéon din capitala Franței, piesa lui Jean-Claude Grumberg „Dreyfus”, reține atenția presei și a publicului. Succesul se datorează nu evocării celebrului caz de falsă învinuire, ci modul original și deschis în care dramaturgul raportează cazul la condițiile anilor 30, când are loc acțiunea piesei. Jean-Claude Grumberg este autorul apreciat al citorva lucrări dramatice caracterizate prin implicarea conflictului în relații strinse cu realitatea istorică contemporană, legătură realizată cu umor și tandrețe, dar, uneori, cu duritatea semnalării unor adevăruri tragice. Deși născut la Paris, în 1939, nostalgia vechiului țig tradițional i s-a transmis prin părinții originari din Polonia, cunosători ai culturii și limbii idiș. Trăsăturile biografice și virtuțile literare ale autorului, se întindesc, după opinia majorității criticii, în noua piesă a cărei carieră scenică, remarcabilă, demonstrează întuirea raporturilor dintre istorie și oameni aflați în cursa propriilor lor contradicții, raporturi care depășesc condiția specifică evreilor în anul 1930, în preajma genocidului nazist și devine un caz de conștiință actual pentru umanitate.

„Dreyfus” propune o meditație asupra evenimentelor din primele trei decenii ale acestui secol, în care s-au angajat destinele multor popoare, o jertfă dintre cele mai singuroase fiind a evreilor. Cu un umor specific și cu o deosebită forță a generalizării prin detaliul pitoresc, Jean-Claude Grumberg ridică amintirea istoricului proces al căpitanului Dreyfus, din 1894, la semnificația sa cea mai generală, din perspectiva căreia sint detectate în simptome banale și aparent înșelătoare, primejdiile latente ale sovinișmului. Într-un orașel din răsăritul Europei, un grup de actori amatori repetă, la îndemnul animatorului trupei, o piesă despre afacerea Dreyfus. Repertoriul tradițional este abandonat pentru moment, Maurice, artist talentat și lucid, dorind să aducă în fața publicului său problemele tulburătoare ale actualității. Pentru că la o distanță apreciabilă de timp, cazul Dreyfus continuă să urmărească, ca un semnal al primejdiei, pe cei expuși prin situația lor umilă, își străvechi. Tinerul regizor, speră, cu toată credința sa în capacitatea de convingere a artei, să trezească conștiința coreligionarilor la cunoașterea propriului lor destin istoric. În realitate, el însuși, este, fără să-și dea seama, robul unor credințe derutante, refuzând până în clipa-limită a unei dure-roase experiențe să disocieze, în mod realist, valorile umane.

Inițiativa lui Maurice întâmpină rezistențe nuanțate din partea trupei. Unii, nu se pot obișnui cu ideea părăsirii, chiar pentru o singură încercare, a clasicelor și nevinovatei reprezentării, cu cîntece și dansuri mereu repetate de la o piesă la alta, dar mult gustate de public. Alții, ca Michel, interpretul rolului Dreyfus, sint înspăimîntați de răspunderea pe care și-au asumat-o. Autorul piesei lasă însă să se înțeleagă, în modul cel mai limpede, că toți membrii trupei sint la nivele diferite, prizonierii propriei lor condiții de viață impuse prin secole de persecuții și de ordine politică-socială care li ține la marginea societății. Arnold, actor format la rutina teatrului idiș clasic, nu poate înțelege indicațiile regizorului care se străduiește să releve, în drama căpitanului evreu, victimă a unei odioase înscenări judiciare, aspecte inedite și încă actuale. Un căpitan, un om al armelor, nu ar putea țese, conform convingerii rutinajilor actori din tiparul unui comportament rigid. Zina, actriță cu activitate îndelungată în teatrul tradițional, nu poate admite, în pofida realității evidente, nici măcar autenticitatea unui atare personaj. Incompatibilitatea condiției inferioare a evreului, cu profesiuni sau preocupări larg deschise altor oameni, este adică înrădăcinată în concepția actorilor. Tragică, cînd nu e și ridicolă, prin starea de umilință spirituală pe care o exprimă, această convingere însoțite repetițiile, accentuînd de fiecare dată, contradicțiile fundamentale ce macină de fapt trupa, în ciuda voioșiei tipic profesionale. Munca la pregătirea spectacolului descoperă mereu noi neînțelegeri, opoziții profunde între evenimentele crude, scrupulos înregistrate de istorie și punctul de vedere format în mulți ani de experiență personală. Momentul cel mai dramatic este cel al explicării, pentru cerințele de claritate ale viitoarei reprezentări, dar și pentru sine, a mecanismului care a dus la condamnarea lui Dreyfus. Nici rangul, nici meritele, nici poziția socială și nici măcar climatul de liberalism al Franței, nu l-au apărut de antisemitism. O oază în care se spera că este imposibil ceea ce

devenea tot mai posibil, cu fiecare zi în care sporea agitația sovină, se spulberă odată cu înțelegerea acestui fapt, intrarea în locul discuțiilor nesfîrșite, rezistența față de nouatele inițiative de a juca drama despre Dreyfus în locul eternului „Reb Tevie”. Dar, timid, se naște și voința de a învinge teama, de a supraviețui umilințelor și a recîștiga demnitatea umană.

În momentele de dramatică confruntare între actori, cînd sint disputate însăși noțiunile de existență și coexistența ale evreilor, diferențele de concepții se conturează puternic. Maurice îi cere lui Michel, încă adept al părerilor altora despre evrei, să-și privească cu curaj destinul. „Cum nu înțelegi că un evreu poate fi și căpitan — i se adresează Maurice. Tu nu poți accepta decît un singur fel de evreu, cel care îți convine și îți dă o liniște a ta comodă? Dar ceilalți, ceilalți nu sint buni? În toate timpurile au fost și soldați și ofițeri evrei. Erau în armata poloneză, în cea franceză, Napoleon chiar a avut ofițeri evrei. Ei au luptat în revoluții, au fost uciși, răniți, torturați ca toți ceilalți pentru că toți sint oameni, oameni, simpli oameni!” Maurice, e pus, el însuși, în fața unei grele încercări atunci cînd localul teatrului este atacat de huliganii antisemiți. Demn, dar derutat, încearcă să discute cu aceștia pen- toți sint oameni, dar e pe punctul de a tru a-i îmbuna, conform principiului că

plăți scump această credință naivă. Numai intervenția spectaculară a lui Michel, îmbrăcat în uniforma personajului său, elimină, în ultimul moment, primejdia unui pogrom. Deruțați de neașteptată apariție a unui ofițer, huliganii fug, încredințați că au înținit, de astădată, nu victime gata să moară, ci oameni pregătiți să se apere.

Finalul piesei lui Jean-Claude Grumberg are încălțarea dramatică a perspectivei anilor ce au urmat episodului din micul oraș. După ciocnirea cu huliganii, Maurice pleacă la Varșovia iar Michel și iubita sa Miriam, în Germania. Scrisorile lor descriu, cu entuziasm, viața nouă pe care au început-o; noile prietenii și, mai ales, atmosfera calmă, plină de siguranță, din acele locuri... Feriți, actorii reiau vechiul lor repertoriu și în timp ce rostesc replicile binecunoscute dintr-o piesă de demult, se gîndesc cu mulțumire la tinerii puși la adăpost... Sintem în anul 1930 într-un mic orașel unde cîțiva actori amatori au încercat, fără succes să rememoreze, pe înțelesul publicului lor, drama căpitanului evreu Dreyfus, din armata franceză. Zece ani mai tîrziu, într-un comisarizat nazist din Vichy, un alt căpitan evreu din armata franceză, relua tragica existență a victimelor ororilor antisemite. Arthur Miller a scris despre aceasta în piesa sa „Incident la Vichy”. Între cele două scrieri care au răscolit conștiința oamenilor de bine din vremea noastră, nu e numai o simetrie a faptelor ci și o emoționantă și semnificativă continuitate.

C. ISAC

„TOMIS” ÎN CIFRE

Cititorii noștri au fost informați despre „Tomis”, prima navă românească de mare tonaj, lansată nu demult la Constanța. Revenim cu câteva detalii de un fel aparte. Elicea navei cîntărește trei vagoane. Lungimea cablurilor electrice care asigură funcționarea diferitelor instalații ale vasului este egală cu distanța de la București la Brașov. Tuburile care dirijează energia ar accoperi distanța București-Ploiești. Și, în sfîrșit, greutatea navei echivalează cu încărcătura unui tren numărînd 1.500 de vagoane.

SUCESUL „GEROVITALULUI”

O nouă confirmare a valorii deosebite a „Gerovitalului”, difuzat pînă acum în peste 50 de țări ale lumii a fost primită recent de dincolo de Atlantic. Este vorba de finalizarea studiilor întreprinse în S.U.A. în ultimii ani de dr. Lissy Jarvik, profesor de psihiatrie la Universitatea „Carolina”, specialistă recunoscută pentru studiile sale de gerontologie. Complexele investigații au arătat, pe baza datelor obținute cu ajutorul computerilor, excelențele rezultate obținute în tratamentele cu „Gerovital”. Cercetările americane concluzionează, în plus, că „Gerovital H3” este și un antidepressiv uman de mare valoare. Rezultatele acestor cercetări au fost prezentate pe larg la cel de-al 40-lea Congres internațional de gerontologie de la Ierusalim.

ELECTRIFICAREA MAGISTRALEI BUCUREȘTI-CONSTANȚA

De curînd au demarat într-un ritm intens lucrările de electrificare a magistralei feroviare București-Constanța, în lungime de circa 270 de kilometri. Paralel cu electrificarea acestei linii se execută lucrări complexe de consolidare a căii ferate, de sistematizare și modernizare a stațiilor. Se vor pune în funcțiune noi instalații de centralizare electrodinamică. Întregul material rulant și aparatura necesară acestor lucrări sint livrate de întreprinderi românești constructoare de mașini.

Ca urmare a electrificării, traficul pe această magistrală feroviară va crește cu peste 40 la sută iar viteza de circulație a trenurilor va spori pînă la 140 de kilometri pe oră.

CEL MAI MARE FURNAL

Pe platforma Combinatului Siderurgic din Galați au început lucrările de construcție a furnalului nr. 5 de 2.700 metri cubi, cel mai mare furnal românesc. Furnalul a fost proiectat de un grup de specialiști bucureșteni, care au adus soluții constructive moderne, originale, de mare eficiență economică.

La intrarea în funcțiune, marere furnale de la Galați va furniza anual economiei românești o cantitate de fontă aproape egală cu întreaga producție obținută în anul 1964.

Apariții literare

În editura pariziană Adrien-Maisonneuve a apărut lucrarea lui André și Renée Neher „Istoria biblică a evreilor”. Cartea prezintă un tablou amplu — pe parcursul a peste 6000 de pagini — al vieții evreilor de la epoca lui Avraam și pînă la cel de-al doilea Templu, adică timp de un mileniu și jumătate.

Tot la Paris, în editura Grassin, a apărut studiul lui O. Camhy „O trilogie biblică asupra dramelor vie-

ții”. Comentînd în manieră eseuistică trei Cărți ale Bibli-ei (Iov, Kohelet și Ieșaihu), autorul scoate în evidență profunzimea cu care sint tratate în scrierile sfinte problemele fundamentale ale existenței umane.

Editura Robert Laffont a publicat, la rîndul ei, o lucrare cu temă biblică. Este vorba de cartea lui A. D. Grad consacrată comentării unor idei din Zohar, carte intitulată „Chei ale gîndirii”.

PORTRETUL UNUI PICTOR HASIDIC

O interesantă și semnificativă expoziție de pictură a avut loc de curînd în orașul american Albany. Insolitul acestei manifestări constă în faptul că toți expozații erau pictori hasidici, iar printre ei figura proeminentă era a lui Raphael Eisenberg.

Puțin obișnuit este drumul parcurs de Eisenberg, de la prima expoziție în care au figurat și lucrările sale și pînă la cea de acum.

Artistul provine dintr-un mediu ce pierduse de mult contactul cu tradiția și valorile iudaice.

În anul 1970 influențat de curentul meditației transcendentale, Raphael Eisenberg pleacă în India unde stă șapte luni spre „a dobîndi puterea spirituală de a pătrunde în viață”. Primele trei luni le petrece în preajma unui preot budist. În lunile următoare, îl întovărășește pe maestru și pe cei mai apropiați discipoli ai săi în pelerinările prin India, întru propovăduirea învățăturii guru.

La sfîrșitul călătoriei și a uceniciei, Eisenberg și ceilalți străini au fost îndemnați să se întoarcă în locurile natale spre a propovădui credința. Înainte de plecare, preotul budist obișnuia să adreseze un cuvînt de înțelepciune și de despărțire. Nouă, își amintește Eisenberg, ne-a spus: „Religia în care v-ați născut să vă fie fir conducător în comportare și viața practică; în fiecare doctrină religioasă este suficient cîmp pentru o viață spirituală”.

Cuvintele acestea i-au deschis o perspectivă inedită asupra propriei sale re-

ligii. „Am început să cercetez tradiția religiei mele”, mărturisește Eisenberg.

O sinagogă din orașul natal, frecventată de evrei bătrîni îi atrase în mod deosebit atenția. Într-una din zile îi trece pragul. Atmosfera, chipurile credinșilor, fervoarea lor îl impresionează profund. Devine un vizitator asiduă al sfințului lăcaș, atmosfera de aici îl inspiră și-i determină cursul evoluției ulterioare. Ideea monoteistă a unui Dumnezeu atotputernic și imaterial devine primordială.

„Am început să socotesc propria-mi religie ca ceva important, un lucru prețios”. Studiază Tora, învață să-și facă rugăciunea. Aceasta este însă doar începutul, căci e doritor să cunoască tot mai profund tradiția iudaică, pe cei care o păstrează nealterată. La îndemnul unui rabin, căruia îi mărturisise aspirațiile și căutările sale, devine un frecventator constant al obștei evreiești.

Atmosfera de fervoare și entuziasm curat îl cucerește. În mijlocul hasidimilor are sentimentul că a găsit în sfîrșit, cea ce căuta de atîta vreme și la care ajunsese după un drum atît de lung și ocolit.

Trăește intens viața hasidică, își însușește stilul lor de a se ruga, bucuriile lor sint bucuriile sale. Inspirat de atmosfera de aici, caută să fixeze pe pînză chipurile oamenilor, lumina curată din ochii lor, bucuria ce radiază din întreaga lor ființă.

Așa a devenit Raphael Eisenberg pictorul hasidic ale cărui tablouri au atras atenția vizitatorilor expoziției din Albany.

meridionale

COMUNITĂȚI LONDONEZE

Obștea din Londra, care numără 280 000 de membri, este astăzi una dintre cele mai mari comunități evreiești din Europa. Ea continuă tradiția unei bogate vieți spirituale, religioase iudaice. Despre această viață spirituală vorbește și faptul că în metropola britanică funcționează actualmente circa 250 de sinagogi și își desfășoară activitatea 52 de asociații și instituții culturale evreiești.

Structural, în ce privește organizarea vieții religioase, obștea londoneză este formată din șase grupe comunitare constituite și ca asociații sinagogale.

Cea mai importantă este United Synagogue, reunind coreligionarii de rit askenaz. Ea este, totodată, și cea dintâi comunitate evreiască londoneză recunoscută oficial ca atare printr-un act guvernamental. O lege adoptată în parlamentul

englez la 18 iulie 1870 — „Lex United Synagogue” — acorda acestei grupări comunitare un statut oficial, recunoscut în mod public. Ar fi însă greșit să credem că United Synagogue a răsarit atunci, peste noapte. O dezvoltare organică a ei a precedat cu mult legea specială adoptată în parlament. Cele cinci sinagogi inițiale, care s-au unit în 1870, aveau în urma lor o istorie mai lungă. Cea mai veche dintre ele, Marea sinagogă din City, a fost întemeiată în anul 1690. Cea de-a doua a fost cunoscută sub numele de Hambro Synagogue; acestă denumire atestă, potrivit unuia din cele două teorii ades formulate, că întemeietorii ei sînt de obârșie din Hamburg (după cum, de altfel, și Minhagul (ritul) lui United Synagogue este denumit pînă în zilele noastre Minhagul Hamburg). Chiar și Marele rabinat al lui United Synagogue — extins mai tîrziu la rangul de Mare rabinat al obștilor evreiești unite din cadrul Commonwealthului — datează mai demult. El a luat naștere din Rabinatul Marii sinagogi. În afara de legea adoptată în 1870 și care-i trasează cadrul, administrația lui United Synagogue se întemeiază pe un „Document de constituire și custodie”, precum și pe o schemă amănunțită. În genere, structura ei asigură o bună desfășurare a tuturor domeniilor vieții comunitare, sub raport cultural și al asistenței sociale. Sediul central al lui United Synagogue se află, din 1870, în Woburn House din centrul Londrei, clădire cunoscută în mod tradițional ca un centru spiritual al obștei evreiești din capitala britanică. De fapt, gruparea comunitară United Synagogue poate fi cu greu comparată cu o obște de genul celorlora care se întîlnesc în țările din Europa centrală. Ea nu este un corp constituit pe o bază juridică, ci o asociație întemeiată pe bază voluntară. De aceea nu se percep cotizații ci numai contribuții benevoale. Membrii obștei își plătesc contribuția în primul rînd pentru locurile reținute în sinagogă și pentru dreptul la înmormîntare în cimitirele comunității, apoi adaugă contribuții suplimentare pentru educația religioasă a copiilor și pentru opera de asistență. Învățămîntul religios, deși este predat în majoritatea cazurilor în sinagogă, nu este pus sub conducerea nemijlocită a obștei, ci sub aceea a unei administrații speciale pentru învățămînt. Hotărîrile importante în cadrul lui United Synagogue se iau de către un Consiliu al obștei, alcătuit din 300 de membri marcanți, condus de un comitet executiv alcătuit din 50 de persoane; acesta, la rîndul său, are o direcțiune compusă din 9 persoane, care conduce treburile comunitare. Fiecare sinagogă aparținînd de această grupare comunitară își are, cu cîteva excepții, propriul său rabin și în multe cazuri un cantor propriu permanent. În obștile mai mari fac serviciu și un cititor al Torei, un secretar și cel puțin un șames. Serviciul religios efectuat în lăcașurile de rugăciune ale lui United Synagogue este conform ritualului conservator ortodox. Una din cele mai importante realizări ale acestei comunități este Din-ul, cu cinci daianim, care ține ședințe de trei ori pe săptămîină și este recunoscut ca una din cele mai prestigioase instituții religioase de acest gen. Rabinul șef al United Synagogue este, în același timp, *Av Bet Din*. În decursul dezvoltării sale, domeniul competenței marelui rabinat s-a extins dincolo de limitele lui United Syna-

gogue. În primul rînd, au trecut în subordinea sa multe obști askenaze din diferite centre ale Angliei; acestora, li s-au adăugat obști din teritoriile de peste mări, indesebi din Australia și Noua Zeelandă și din multe colonii britanice din acea vreme. Cu timpul, deținătorul acestei funcții a devenit, în fapt, șef rabin recunoscut al Marii Britanii și apoi — după transformarea acesteia într-o comunitate de obști — al Commonwealthului, această din urmă prerogativă încetînd de a mai exista. Rămîne însă un fapt că, urmarea a unui prestigiu cîștigat de-a lungul deceniilor, șef rabinul lui United Synagogue a fost și a rămas recunoscut ca reprezentant și purtător de cuvînt oficial al evreimii britanice.

Actualmente, obștea lui United Synagogue este alcătuită din 23 de sinagogi principale, precum și din 28 de sinagogi de rangul al doilea și 36 de sinagogi așa numite „asociate”. Numărul total al membrilor ei se ridică la circa 45 000 de familii, respectiv 130 000 de persoane.

După United Synagogue, gruparea comunitară cea mai importantă este Uniunea sefarad. Ea este cea mai veche asociație sinagogală din Anglia. Întemeiată în anul 1657, are actualmente circa 60 000 de membri, dispune de 70 de sinagogi și propriul său șef rabin, denumit „Haham”. „Federația sinagogilor” — de rit askenaz ortodox — a fost înființată în anul 1837, anume pentru a se crea cadrul proptic respectării tradițiilor evreilor imigrați din alte țări europene. Această grupare comunitară, care cuprinde circa 30 000 de membri, se remarcă printr-un pronunțat ortodoxism și prin concentrarea vieții religioase în sinagogi mici — „Stubel” — cele mai multe dintre ele situate în cartierul mai sărac al Londrei, East End.

Un al patrulea grup comunitar, Uniunea societăților reformatoare, a luat ființă în anul 1840 ca urmare a unei scîndări în rîndurile sefarzilor. El cuprinde circa 20 000 de membri.

Uniunea societăților liberale (creată în 1910) și Uniunea societăților ortodoxe (constituită în anul 1926) sînt asociații sinagogale de dată mai recentă, care grupează un număr relativ mic de membri.

IN MEMORIAM

Sute de foști luptători din mișcarea de rezistență antinazistă și supraviețuitori ai lagărelor hitleriste de exterminare l-au condus pe ultimul drum pe profesorul Marc Dworzecki, medic și scriitor, autor al mai multor lucrări despre holocaust. Dworzecki, supraviețuitor al ghetoului din Vilna a fost unul dintre conducătorii rezistenței antihitleriste a evreilor polonezi.

ARHEOLOGIE

Vestigiiile unui templu din perioada helenică au fost scoase la iveală în urma unor săpături arheologice efectuate la Beer Șeva. Fragmente de pereți și fundații au fost descoperite în diferite faze ale cercetărilor. Arheologii și-au dat seama că este vorba de un templu din secolul V înaintea erei noastre. Pe o colină, a fost scoasă la lumină o platformă ce servea în vechime la sacrificarea jertfelor.

EVREII DIN CHINA

După unele surse, stabilirea evreilor în China ar data încă din antichitate. Susținătorii acestei afirmații argumentează că dacă evreii s-ar fi stabilit în această țară în epoca postalmudică, chinezii ar fi remarcat la aceștia obiceiuri de origine rabinică.

Cercetătorii nu au căzut de acord asupra datei exacte a primelor migrații evreiești în China. Părerile fiind împărțite nu va fi posibil, ca în cadrul acestui articol să analizăm controversele iscate pe această temă. Este suficient să amintim că într-o epocă foarte îndepărtată, negustorii evrei din Persia întreprindeau relații comerciale cu „mătăsosii” (negustori de mătase), nume cu care erau desemnați chinezii în antichitate.

Evreii au înființat comunități în mai multe regiuni ale Imperiului de mijloc, printre altele la Canton, Nan-king, Peking, Ningpo, etc. Se pare că Ningpo adăpostea un important centru cultural iudaic, fiind atestat faptul că acest oraș e pus la dispoziția coreligionarilor din Kai Fong Fu, mai multe suluri ale legii și cărți sfinte. Date ceva mai detaliate posedăm însă numai asupra acestei din urmă comunități.

DESCOPERIREA EVREILOR CHINEZI

Practic nu știm decît foarte puțin despre istoria evreilor chinezi în antichitate și evul mediu. Ibn Batuta, Marco Polo și alți călători din evul mediu semnaleză prezența evreilor în China, dar referințele lor sînt vagi și superficiale. Acest lucru este ușor de înțeles! Cum să găsești și să identifice grupuri de evrei în cele o mie și una de secte indigene care locuiau în China antică și medievală și la care s-au adăugat mai tîrziu confrețiile musulmane și congregațiile creștine? Astăzi se știe că secte precum „Discipolii adevărului și ai purității”, „Practicanții religiei din Hindustan”, erau în realitate comunități evreiești. Această ultimă denumire, de pildă, se explică prin faptul că înainte de a se stabili în China, emigranții evrei au făcut un lung popas în India. Atunci cînd au avut loc persecuții împotriva creștinilor, denumirea de „religie din Hindustan” dădea loc la confuzii. Spre a se evita neplăceri, evreii au îmbrășsat denumirea de „smulgător de tendoaane”. (Aceasta ca o aluzie la faptul că, în conformitate cu prescripțiile biblice, părțile interzise de a fi consumate, printre care tendoaanele, sînt scoase din coapsa animalelor sacrificate). Chinezii, observatori subtili, au remarcat aceasta și de atunci, încă din antichitate, evreii au fost denumiți Tiao Kiu Kiaou (smulgători de tendoaane).

Descoperirea evreilor chinezi — și este în adevăr o descoperire — o datorăm misionarilor din Compania lui Iusui. Spre sfîrșitul secolului al XVI-lea, iezuiții aveau mare trecere la curtea imperială din China. Cîțiva dintre ei au fost numiți consilieri ai guvernului și mandarinii. Un membru al acestui ordin, Părintele Matteo Ricci, este primul care a intrat în contact cu un evreu autohton. Primind vizita unui literat chinez, soșit la Pekin spre a susține un examen pen-

tru obținerea demnității de mandarin, perspicacele iezuit, observîndu-l și discutînd cu el își dădu imediat seama că nu are de-a face cu un indigen ci cu un om de religie mozaică.

Cînd s-a răspîndit știrea existenței unei obște evreiești în China, printre coreligionarii din Europa, au început să se schițeze încercări timide de a se lua contact cu aceștia. Astfel în 1760, Isac Niéto, notabil al comunității evreiești, portugheze, din Londra le-a trimis coreligionarilor din marea țară asiatică o misivă prin care solicita date asupra originii, situației și necesităților lor. Aceștia îi răspunseră printr-o lungă scrisoare redactată în limbile chineză și ebraică. Din nefericire, acest document istoric a dispărut. În decursul anilor s-au stabilit alte contacte, sporadice, care nu au dus însă la o bună cunoaștere a comunității evreiești din China.

DESCRIEREA REVERENDULUI

Luptele intestinale, anarhia, brigandajul, inundațiile fluviului galben, au contribuit mult la dezintegrarea obștei evreiești din Kai Fong Fu. În anul 1860 comunitatea era în plină decadență, membrii săi se zbateau în cea mai crasă mizerie morală și materială. Rabinul lor decedat înainte cu jumătate de secol, nu lăsase urmaș. Membrii comunității nu cunoșteau ebraica și nu puteau să citească cărțile sfinte. Pe locul sinagogii se vedea un morman de ruine.

În dorința de a se putea menține în religia înaintașilor Tiao Kiu Kiaou își luaseră obiceiul de a se instala în clădire unde etalau sulurile de legi și cărțile sfinte. Sperau ca pe această cale, a expunerii întîmplătoare, să atragă atenția vreunui coreligionar din strămătate în trecere pe acolo. Așteptau sprijinul fraților lor pentru a-și recăpăta credința și limba părinților lor.

În februarie 1866, reverendul W. A. P. Martin, misionar american al bisericii presbiteriene, s-a oprit la Kai Fong Fu în provincia Honan. De la el avem o descriere impresionantă a coloniei. Cei cîțiva evrei pe care i-a întîlnit i-au mărturisit, cu durere, că au distrus cu propriile lor mîini templul păgînit. Pe o parte nu au avut fondurile necesare pentru efectuarea reparațiilor indispensabile; pe de altă parte pierzînd cunoașterea limbii sfinte și a tradițiilor ancestrale, nu mai respectau riturile și sărbătorile religioase. Determinați de greutățile materiale, pentru a putea supraviețui, au fost constrînși să vîndă lennii și cărămizile lăcașului de cult. Marea placă de marmură care orna fațada sinagogii, avînd încrustate cu litere aurite cuvintele I — slo yeh (Israel) a fost cumpărată de o instituție locală.

În februarie 1913, amplasamentul sinagogii a fost achiziționat de către mișcarea anglicană. Două coloane acoperite de inscripții ebraice, găsite acolo, au fost transportate spre conservare la sediul misiunii de la Londra. Prima conflagrație mondială și apoi evenimentele de după război din China n-au mai permis să se efectueze săpăturile proiectate în locul unde se ridicase vechea sinagogă.

Din indiciile găsite cu privire la sinagogă din Kai Fong Fu, reiese că acest sînt lăcaș a fost construit (păstrînd proporțiile) după modelul templului lui Șelomo și după indicațiile din Biblie, capitoul 7 prima carte a regilor.

Cărțile sfinte aflate în posesia acestei obști, și din care numai o mică parte a fost recuperată atestă marea vechime. Există unele indicii potrivit cărora credinșii practicaau bibliomania și se serveau de cărțile sfinte, în acest scop. Pronunțarea limbii sfinte de către membrii comunității din China se deosebea de ebraica curentă și era influențată de pronunțarea chineză. Să amintim că litera „R” neexistînd în limba chineză i se substituie adesea un „L”. De exemplu: Tora, Bereșit, Vayikra, se pronunțau: Tolaha, Pelechite, Vayekelo.

CARNET.

POEZIA

Dar poezia? Care era locul poeziei în viața țirgului? Poezia pășea desculță pe ulițe iar vara, când zorile albăstreau la ferestre, intra pe virful degetelor în sinagogă, să nu turbure tăcerea îngindurată. Nevăzută lua loc pe banca de lemn neajut și glasul ei neauzit se alătura celor ce se rugau: „Că o mie de ani sint în ochii tăi ca ziua de ieri, care a trecut, ca o veghe de noapte. Îi duci ca un șuvoi dispar ca un vis. Ca iarba ce se schimbă într-o dimineață. Ceea ce dimineața privea și înfloreste, seara se vestejește și se usucă. Astfel sintem mistuiți întru țămea ta și îngroziiți de minia ta...” Așa rostea, cuvint cu cuvint, poezia versetele străvechi, prezentă zilnic la rugăciune, deși ne-socotită la minian. Dimineața privea prin fereastră, făcând semn discret oamenilor să se grăbească. Iar oamenii se și gindeau la ziua de muncă ce le stă în față. Singură poezia ședea năvăzută și, negrăbită pe banca tare, învăluindu-i pe toți cu privirea ei albastră. Uneori, după ultimul Kadiș și după ultimul Amen, se apropia — de asemenea neluată în seamă — de masa grosolană pe care se aflau cîteva pămărele de rachiu și o legătură de covrigi, aduse de unul dintre enoriași, întru pomenirea unei ființe dispărute. Frîngînd în pumn covrigul tare ca iasca, poezia își murea buzele în rachiu de drojdie și murmură neauzit: „Lehaim, idn! Pentru viață!”

Mai departe drumurile se despărțeau, chemat fiecare de rostul și menirea sa pe acest pămînt iar poezia rămînea nu odată descumpănită în prag: pe cine oare să însoțească azi? Căci toți erau fii ai țirgului iar ea sora lor.

În diminețile de vară, cînd cerul devenea un imens voal transparent, cînd mirosea a pămînt încins și fin cosit, poezia făcea primul drum la piață. Nu, nu avea nimic de vîndut sau de cumpărat, venea doar să privească mormanele de roșii, castraveți, vinete și ardei, să adulmece parfumul de caise și piersice, să asculte vînetul neostoit și harnic al țirgoveșilor. Amestecată în mulțime, strecurîndu-se între tarabe și gherete, poezia asculta și privea, privea și asculta iar uneori rosea la auzul cite unui cuvînt pipărit. Ca la piață... Amețită de culoare sau rușinată de o vorbă, se retrăgea tot așa de discret precum venise. Se retrăgea — unde? Păienjeniișul străzilor, ulițelor și ulicioarelor din jurul halei era fără de sfirșit și poezia se simțea atrasă de fiecare dintre ele...

Ferestrele scunde, cu gemuri pictate de muște, erau deschise lăsînd să răzbată sunetele și larva muncii. Uruțiul metalic al mașinii de șteput era lait-motivul peste care, la intervale dese, se suprapunea loviturile de ciocan ale ci-marului de alături, căruia îi răspundea glasul răgușit, de rîndea, al timplarului. Pe pinza transparentă de sus, o mină nevăzută pictase un glob de jar și de aur. Amețite de lumina prea crudă, căsuțele scunde căutau adăpost la umbra ce se lungea a gardurilor. Iar ea, poezia, stătea la răscruce, atrasă și vrăjită de simfonia muncii țirgului. Încotro să-și îndrepte pașii în acest ceas al zilei? Pragul cărei își să-l treacă? Pe cine dintre meseriași să-l cîntesească cu prezența ei nevăzută?

Dar ce pasăre își trimite din înalt acest cînt omnesc? Ce-i cîntecul acesta din tărîi? Înlîndu-și privirea în direcția cîntului, poezia, orbită în parte de soarele prea puternic de vară, îl zărește pe Haim-tinichigiu. Cocolat pe un acoperiș, el bate cu ciocanul tablă după tablă și în același timp cîntă cit îl finea gura ruga pe care a intonat-o simbătă cantonului în sinagogă. Ducînd mina streașină la ochi, poezia îl urmărește multă vreme, îngîndindu-l abia auzit...

Dar scurt e timpul reveriei, întrerupt subit de larva ștregarilor de la heider. Surzind cu blîndă și nesfirșită bunăvoință, poezia le aține calea, îi lasă să treacă și rămîne la urmă, să le fină trena bucuriei. Lăsînd baltă toate treburile grave și serioase, îi însoțește. Odată cu ei trece pragul încăperii, unde-i așteaptă un rabi încruntat și sever, o lume de povești, un ocean de înțelepciune. A luat loc pe ultima bancă, lîngă ușă, alături de prichindelul în ochii căruia se citește ris și plîns — totul aici e atît de nou, atît de atrăgător și de înspăimîntător totodată! — și cu latul palmii își șterge discret o lacrimă la auzul cîntecului știut: „Lernit kinderlehn Invățați, dragilor, vechiul alef-bet / Cînd mai mari veți fi. Atunci abia veți ști / Cit amar și cit necaz / E în fiecare semn...”

Heiderul e la un capăt al țirgului, cel mai animat, olăria lui Nahman e în celălalt, dar, neobosită, poezia ajunge și aici, unde două perechi de miini îndemănate și o roată prefac lutul și apa în oale, farfurii și strachini, ce răspund deopotrivă nevoii de confort și de frumos a oamenilor.

Deasupra, voalul și-a pierdut de mult transparența, prefăcîndu-se în catifea și brocard, dar poezia își urmează neostenită peregrinarea ei. La ceasul de vis al amurgului, la ora cînd întunericul prinde a fiși din fîntinile nopții, poezia poposește iar în sinagogă. Obosită de umblet, șade la un capăt de bancă, alături de evrei osteniți de o zi de muncă, ascultă nevăzută povestirea nădejdlor și ne-cazurilor lor. Apoi oamenii se îndreaptă spre casă și în sfîntul lăcaș rămîne doar o lumină aprinsă întru odihna celor ce s-au petrecut din această lume a umbrelor.

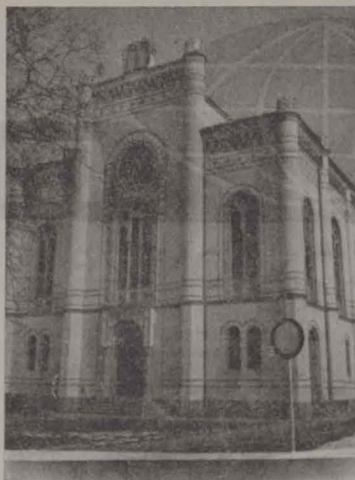
Înlîndu-se pe virful degetelor, poezia aruncă o privire în încăperea în care Enzi-soifer, cu pana de gîscă în mînă, scrie pe pergament slova sfîntă a To-rei. Sint luni și luni de cînd a început și vor mai trece încă multe săptămîni și luni pînă la clipa fericită — fericită pentru țirgul întreg — cînd va așterne ultima literă.

Cu aravă liniste, poezia pășeste mai departe, pe ulițele acum învăluite de întuneric, peste care plutește ca o adiere ecoul unui cîntec de leagăn. Il îngînă mame tinere, ce veghează somnul pruncilor.

...Șase zile pe săptămînă poezia pășea desculță pe ulițele țirgului, una cu țirgul, prietenă cu oamenii săi. Șase zile pe săptămînă cutreera neștiută ulițele și ulicioarele, îmbrăcată în vestmint de stambă ieftină și hrînindu-se cu pîne neagră. Vineri seara însă, îmbrăiată și înmiresmată, poezia își puna vestmint de mătase și în chiot de bucurie se alătura alaiului ieșit în întîmpinarea Șabatului.

A miresei Șabat, cea mult iubită.

VICTOR RUSU

Sinagoga din Carei

Bar Mitzva la Iași

Două scrisori primite la redacție ne-au descris același eveniment fericit petrecut în sinul comunității evreilor din Iași. Prima, în limba ebraică, e semnată de d. Iacov Șlomo Dauber, ce îndeplinește funcția de rabin al obștei, a doua, în românește, poartă semnătura d-lui dr. Simon Cauzman, președintele comunității. Ambii corespondenți insistă asupra evenimentului, pe care-l consideră pe drept cuvînt o sărbătoare nu numai de familie, ci a obștei întregi.

În primul rînd, datorită personalității sărbătoritului, Avy Fein „E unul dintre cursanții cei mai buni ai Talmud Torei, pe care o frecventează regulat, învășînd cu multă sîrguință” ne scrie d. rabin Dauber. La aceasta, d. dr. Cauzman adaugă că sărbătoritul provine dintr-o familie tradițională, bunicul fiind la timpul său haham și cantor al sinagogii Kahane. Tradiția religioasă este păstrată cu grijă și în casa părinților, distinși intelectuali.

La ceremonia de Bar Mitzva, ce a avut loc la sinagoga Kantarski, au luat parte familia sărbătoritului, cursanții de la Talmud Toră și numeroși enoriași. Sărbătoritul a oficiat rugăciunile, dovînd o bună pregătire, și — potrivit tradiției — a rostit o derașă în limbile română și ebraică.

În numele conducerii comunității, d. dr. S. Cauzman a felicitat călduros pe sărbătorit, părinții și pe d. rabin Dauber, care l-a pregătit pe Bar Mitzva.

PICTURI

La Amsterdam a fost organizată o expoziție cuprinzînd 20 de pinze și 120 de desene de Rembrandt. Printre acestea se află cîteva tablouri pe teme inspirate din Biblie, printre care și „Sacrificiul lui Avram”.

INTILNIRE

În orașul Luxemburg a avut loc o întîlnire internațională iudeo-cristină organizată de Comitetul consultativ de cooperare inter-confesională. Timp de două zile au fost dezbătute teme privind ecumenismul.

DISTINCȚIE

Medalia Yad Vașem a fost conferită lui Otto Busse, un german din Benzheim (Republica Federală Germană) și soției sale. În timpul războiului, Busse a condus o uzină din ghetoul Bialystok ai cărei lucrători erau aproape în exclusivitate evrei. Primejduindu-și propria viață, el a reușit să salveze mai mulți muncitori de la moarte.

Div viața lui
rabi Akiva

Învățător și părinte
devotat

Mii de elevi umpleau ieșiva lui rabi Akiva de la Bnei Brak. Iar el îi iubea din tot sufletul. Nu se comporta față de ei doar ca un învățător și rabin. Ca un părinte devotat era. Îi vizita acasă și se îngrijea să nu ducă lipsă de nimic. Se povestește despre el: „O întimplare cu unul din elevii lui rabi Akiva care s-a îmbolnăvit iar colegii săi nu veneau să-l viziteze. Și pentru că l-a onorat și l-a slujit (a măturat și i-a spălat dușumeaua) — elevul s-a însănătoșit. „Rabi, m-ai inviat!” îi spuse acesta. Rabi Akiva plecă și comentă: „Acela care nu vizitează bolnavii e ca și cum ar vărsa singele lor” (Nedarim, 40).

Toată viața s-a străduit rabi Akiva să ajute pe cei săraci să poarte de grijă orfanilor și văduvelor, să vină în ajutorul celor bolnavi. Rabi Akiva își consacra cea mai mare parte a timpului treburilor obștești. Și cu toate acestea găsea vreme să adune danii și contribuții pentru nevoiași. El, care în tinerețe îndurase chinurile foamei înțelegea sufletul nevoiașului. Povestește tradiția: „I s-a spus despre rabi Tarfon, care era mare bogătaș, dar care nu dăruia nimic celor sărmani. Odată, rabi Akiva îl întîlni și-i spuse: „Rabi, dorești să-ți cumpăr o proprietate sau două?” „Da!” răspunse rabi Tarfon dîndu-i pe dată 40.000 de dinari de aur. Rabi Akiva îi luă și-i împărți săracilor. Feste cîteva zile rabi Tarfon întîlnindu-l pe Akiva îl întrebă: „Unde se află proprietățile ce mi le-ai luat?” Rabi Akiva îl luă de braț pe rabi Tarfon și-l conduse la sinagogă, unde-i înfăștă un copil cu o carte de Psalmi în mînă. Iar copilul continua a citi, pînă ajunse la versetul: „Cu generozitate a dăruit celor nevoiași, iar faptele sale bune îi vor sta măturare în vezi”.

„Aceasta e moștenirea pe care și-am cumpărat-o”, îi spuse rabi Akiva. Iar rabi Tarfon îmbrățișîndu-l îi spuse: „Învățătorule și maeștre ale meu! Învățător ești intru înțelepciune și maeștru intru fel de a te comporta” și-i dădu o sumă însemnată spre a o dărui celor în nevoie” (Kala, 2).

SIMHA RAZ

În pagina a 12-a textul în limba ebraică.

DECES E

În perioada 26 iunie — 10 iulie 1975 în cimitirele Comunității evreilor din București au fost înmuțate:

Almaleh Seintov (68 ani) str. Prieteniei 4; Bluman Rebeka (73) T. Speranță 35; Cahan Leizer (80) Tepeș Vodă 84; Reiter Martin (71) 13 Septembrie 202; Feldman Michel (75) Cămin Bradului 16; Leizerovici Lupu (62) Spitoirilor 1; Lerner Ester (68) Laptelui 50; Haimovici Roza (78) Ion Vidu 12; Goldner Matla (85) Popa Nan 7; Fisman Golda (74) Aleia Ariniș 1; Lazăr Reghina (76) Orzari 17; Cîciu Maria (54) Eminescu 127; Miller Reveca (89) Chopin 7; Weis Helena (74) Gramot 2; Wolf Netti (76) Tepeș Vodă 140; Feig Isac (66) Lunca Mică 3; Grün Haia (85) Zefirului 18; Schaechter Strul Haim Ițic (74) Bradului 31; Bernstein Lora (80) Bd. București 71 [Foșani].

Iosef și Edy Insler, împreună cu întreaga familie, anunță cu profundă durere încetarea din viață a adorarei lor

MARGARETA (GRETERL) INSLER

Înmormintarea a avut loc la Brașov, la 22 iunie 1975.

Familia îndurerată anunță că la 30 iunie 1975 s-au împlinit 30 zile de la stîngerea din viață a celui ce a fost

FEDER SIMON

Consilier la Templul coral din București Mulțumim pe această cale tuturor celor care au luat parte la requiemul oficiat la Templul coral.

Șaie Iegher din Constanța anunță cu durere încetarea din viață a scumpei sale soții

LEIA IEGHER

(născută Margulis)
în vîrstă de 64 ani

Înmormintarea a avut loc la Constanța, în ziua de 4 iulie 1975.

Vizita d-nei și d-lui I. J. Leibler, fruntaș al vieții evreiești din Australia

Intre 10—15 iulie a.c. obștea noastră a primit vizita d-nei și d-lui I. J. Leibler, președintele lui Victorian Jewish Board of Deputies, organizația reprezentativă a evreilor din statul Victoria (Australia). Această vizită, desfășurată într-o atmosferă de frățescă și caldă cordialitate, se înscrie în programul de contacte directe dintre obștea noastră și reprezentanții organizațiilor evreiești din diferitele țări ale lumii, constituind o grăitoare afirmație a deplinei libertăți religioase din România socialistă.

În dimineața zilei de 11 iulie oaspeții au fost primiți de Eminența Sa și de ceilalți conducători ai Federației și Comunității evreilor din București. Subliniind că această vizită are loc la scurt interval de la cea făcută în Australia de d-na și d. Șef rabin dr. Moses Rosen, Eminența Sa a relevat însemnătatea contactelor personale pentru o mai bună și exactă cunoaștere a vieții comunităților evreiești din lume. „Trăim pe continente diferite, în țări diferite, cu sisteme social-politice diferite, comunitățile noastre sînt despărțite de mii de leghe, de mări și oceane... Și totuși, în pofida distanțelor și a deosebirilor de tot felul, ne simțim legați unii de alții prin credința și tradiția comună, prin aceeași aspirație de pace și apropiere între oameni și popoare”. Mai departe, d. Șef rabin și-a exprimat satisfacția de a răspunde ospitalității prin ospitalitate, de a înlesni oaspeților a cunoaște nemijlocit viața și realizările obștei evreiești din România, care în condițiile socialismului își continuă în deplină libertate tradiția multiseculară.

Au fost vizitate apoi cîteva instituții și așezăminte ale Federației: Templul coral și Sinagoga Mare; cursuri de Talmud Toră și de învățare a limbii ebraice; căminele de bătrîni ale Federației; secția de asistență a F.C.E.; restaurantul ritual și serviciul de transport al mesei la domiciliul enoriașilor nedepasabili etc. Oaspeții au ascultat cu viu interes explicațiile, în repetate rânduri exprimîndu-și admirația pentru cele văzute.

Vineri după amiază, în cadrul serviciului divin de Kabbalat Șabat, a avut loc primirea solemnă de către comunitatea bucureșteană. Salutîndu-i călduros pe oaspeții, Eminența Sa și-a exprimat mulțumirea că vizita pe care d-na și d-na dr. Rosen au făcut-o recent în Australia își află acum corolarul firesc. „Nu au trecut decît puține luni de cînd am fost oaspeții Dv. și iată că Dumnezeu ne-a învrednicit să fim noi cei care să împlinim cu Dv. legea sacră a ospitalității. Am folosit, precum știți, răstimpul șederii în țara Dv. nu numai spre a cunoaște și a înțelege viața și problemele specifice obștei voastre, ci și spre a vă înfățișa viața și înfăptuirile comunității noastre. Sîntem

bucuroși că putem continua la București ceea ce am început la Melbourne și Sidney și sîntem încredințați că prezența Dv. aici va contribui mult la o mai bună cunoaștere și apropiere între comunitățile noastre”.

Mulțumind pentru primirea făcută, d. I. J. Leibler și-a exprimat satisfacția de a fi oaspetele uneia din comunitățile evreiești de veche și bogată tradiție din Europa. D-na a împărtășit impresia profundă pe care a făcut-o vizita Eminenței Sale d. Șef rabin dr. Moses Rosen în Australia, pe care l-a definit ca una din personalitățile cele mai proeminente ale iudaismului contemporan. Vorbitorul s-a exprimat în termeni foarte elogiși despre realizările obștei noastre.

După serviciul divin oaspeții au luat parte la tradiționala masă de Oneg Șabat, la restaurantul ritual al Federației. În frumoasa sală de festivități, în jurul meselor sărbătorești, se aflau fruntașii obștei, distinși intelectuali, cursanți de la Talmud Toră. Corul, dirijat de d. V. Scolnik, i-a întâmpinat cu imnul religios „Șalom alehem, pace vouă, soli ai păcii” iar în timpul mesei a executat cu măiestrie un bogat program de Zmirot, cîntece de Șabat.

Sîmbătă, după serviciul divin, conducerea Templului coral a oferit un Kiduş. Eminența Sa d. Șef rabin și d. prim-rabin I. M. Marilus au rostit *Divrei Toră*, înțelepte comentarii la pericopa săptămîinii.

Masa de prînz oaspeții au luat-o cu d-na și d. Șef rabin și cu ceilalți conducători ai Federației și comunității din București.

Seara, oaspeții au asistat la un spectacol cu „Lozul cel mare” de Șalom Alehem, la Teatrul evreiesc de stat din București.

Duminică 13 iulie d-na și d. Șef rabin au oferit la domiciliul d-lor un cocteil în onoarea oaspeților. Au luat parte d-nii: Gheorghe Nenciu, conducătorul Departamentului Cultelor; Ion Crăciun, director general adjunct al ONT „Carpații”, distinși intelectuali, scriitori, artiști, publiciști etc.

În zilele de 13—15, d-na și d. I. J. Leibler au vizitat obiective turistice de pe Valea Prahovei.

În cursul șederii la București, d. I. J. Leibler, însoțit de d. Șef rabin dr. Moses Rosen, a fost primit în audiență de d. Gheorghe Nenciu, conducătorul Departamentului Cultelor, cu care a avut o convorbire cordială. Dl. I. J. Leibler, activ în industria turismului și proprietar al unei mari agenții turistice din Melbourne, a avut convorbiri cu conducătorii Ministerului turismului în chestiunea organizării de vizite turistice, individuale și în grup, în România.

KOTEL, Zidul de Apus, vestigiul sacru al Templului din Ierusalim

Păcate, lovituri, mîngîieri...

(Urmare din pag. I-a)

plămădite din carne și sînge au gemut adînc resimțînd rănile sîngerinde de pe trupurile lor mutilate, dar însăși Creatorul a plîns pe ruinele umane.

Datorită războaielor și urii semănate între oameni și noroade, s-au pirjolit înfloritoare așezări omenesti, pămîntul a fost transformat într-un imens cîmp de luptă și oamenii s-au schimbat în fiare gata să se sfîșie reciproc.

Așezați la pămînt în zilele de Tîșba be-av care s-au perindat de mii de ori de atunci, noi am jelit nu numai catastrofa fizică, ci și dezastrul moral.

Cînd ne tinguam cu cuvintele ieremiadei: „Cum de a rămas singură?”, noi ne gîndeam nu numai la „cetatea ceea cu mult norod” ci și la groaznică izolare ce s-a produs între oameni. Cum de a rămas atît de singur omul, cum de au izbutit tiranii și asupritorii să sape o prăpastie atît de adîncă între el și semenul său? Doar e atît de mult norodul din cetatea cea mare a lui Dumnezeu, lumea aceasta, doar e atît de neînvingătoare puterea sa atunci cînd e unit! Cum de s-a lăsat să fie despărțit, sfîrtecat de războaie, cîmpărit de doctrinele urii și ale intoleranței? Cum s-a putut ajunge la o astfel de pustietate morală? מְהַרְבֵּי עַם

„Iar mîngîierea lor tot de două ori va fi”. Itinerariul istoriei nu poate să rămînă însă numai unul, cel al lamentărilor și al ieremiadelor evocatoare ale trecutului trist și dureros. Este drept că religia noastră nu uită nici un moment cele ce s-au întîmplat ieri, dar aceasta nu înseamnă că privirea ei nu e îndreptată, în același timp spre ceea ce va trebui să însemne ziua de mîine. Aceiași profeți care au plîns tragediile consumate, au știut să devină vizionari ai viitorului, au trezit conștiințele, și le-au arătat idealul pentru care să lupte pentru a realiza o soartă bună generațiilor care vor veni. Versul lor nu se mărginește la dojana pentru indoitul păcat, la jelirea indoitei lovituri, ci picură tîmăduirea indoitei mîngîieri.

תָּמוּר נִחְמוּ עִמִּי „Mîngîiați, mîngîiați poporul meu” exclamă același Ieșaiă, cîntărețul acelor vremuri care vor împlini sfîrșitul păcatelor și lovirilor trecutului. Credinciosul ascultă prin glasul său îndemnul dublei sale îndatoriri: credința în Dumnezeu și lupta pentru reabilitarea omului. Cel ce intruchipează acele vre-

muri în care, cum întrezărește același Ieșaiă, „nici un popor nu va mai ridica sabia împotriva celui alt și nu vor mai învăța să facă războaie” este acel Mesia, care va purta două cîngători: aceea a dreptății și aceea a credinței. Dreptate între oameni și credință în Dumnezeu — iată dubla îndatorire a purtătorilor Torei, indoita mîngîiere pe care o vor trăi.

Învățătura noastră își are temelia în acel comandament moral „Să iubești” care trebuie să fie împlinit de două ori: „Să iubești pe Domnul Dumnezeu tău” și „Să iubești pe aproapele tău ce te ține în suși”. Numai imbinîndu-le, numai realizînd acea armonioasă sinteză între îndatoririle față de Dumnezeu și aceea față de oameni, putem pune capăt greșelilor și blestemelor unei epoci de tristă amintire.

„În ziua cînd a fost nimicit templul, s-a născut Mesia”. Sensul simbolic al acestei afirmații a învățătorilor noștri este că chiar din ziua în care s-a abătut furta suferinței asupra-ne, a încolțit în adîncul inimilor noastre speranța. În toată beznă care ne amenința n-am încetat să zărim aurora care va veni. Înlanțuții la carele de triumf ale babilonienilor, biciuții de cohortele lui Titus, mistuiții de flăcările autodafeurilor, pe pragul cuptoarelor de exterminare și ale camerelor de gazare, n-am conștient să strigăm „ani maamin”, acel crez de nezdrunțat în victoria păcii, a dreptății, și a binelui între oameni.

De două ori e mîngîierea noastră. Nu e numai mîngîierea ieșirii noastre din robia de ieri spre libertatea de azi, nu e numai consolarea salvării vieților noastre și a chezurii viitorului copiilor noștri; e și mîngîierea destinului luminos spre care se îndreaptă întreaga omenire, a vieții fericite care se clădește în jurul nostru.

Imagini din timpul vizitei — Clișeul din stînga: Primirea la Departamentul Cultelor. Clișeul din dreapta: La serviciul divin de la Templul coral.

TEZAUR

Biblioteca universității din Ierusalim numără în prezent aproape 1 860 000 de volume. Ea posedă cea mai bogată colecție de cărți ebraice și de iudaică din lume, inclusiv o serie de foarte valoroase incunabule.

PRINȚUL POEZIEI EBRAICE

900 de ani de la nașterea lui Iehuda Halevi

Se împlinesc 900 de ani de la nașterea „prințului poeziei ebraice”, Iehuda Halevi. Născut în anul 1075 la Tudela sau Toledo (locul nașterii constituie obiect de controversă), strălucitul poet medieval prezintă un caz aparte în ceea ce privește conturarea biografiei sale. Cea mai importantă sursă biografică ne-o oferă însăși opera artistului; poemele sale descriu călătoriile făcute în Spania și în alte țări, relațiile cu intelectualitatea timpului, situația lui socială și ambianța spirituală. Importante date biografice ne furnizează scrisorile și poemele către și despre contemporani.

Dintr-o familie de intelectuali aștuți, Iehuda Halevi se bucură de o copilărie fericită și primește o temeinică educație. Studiază limba ebraică și literatura rabinică, limba, arta și poezia arabă, filozofia greacă și medicina. Pasunile călătoriilor îl împinge de tînar să voiajeze. Nu are astîmpăr. Se îndreaptă spre Andaluzia, cu intenția de a ajunge la Granada, unde se afla pe atunci cea mai importantă obște evrească din Spania. Se oprește la Cordoba, unde participă la un concurs de poezie imitînd un poem dificil al marelui poet contemporan Moses Ibn Ezra. Este declarat câștigător al concursului, iar Moses Ibn Ezra, entuziasmat de talentul tînarului poet, îl invită la locuința sa în Granada. Acolo, într-un mediu de rafinată intelectualitate, bucurîndu-se de prietenia și ospitalitatea ilustrei sale gazde, Iehuda își desăvîrșește cultura și scrie primele sale poeme remarcabile, imnuri laudative și scrisori în versuri. Tot de atunci datează și întîile sale poeme de petrecere și de dragoste.

Trîind în acel climat spiritual fertil, la Granada, tînarul Iehuda Halevi stabilește relații de prietenie cu marii poeți din acest înfloritor centru cultural, din Sevilla și Saragosa.

Dar, prin 1090, situația deteriorîndu-se, Spania fiind cucerită de războinicii Almoravizi, poetul părăsește Granada. Timp de două decenii va călători prin numeroase orașe și țări, venind în contact cu cei mai de seamă intelectuali și oameni politici ai timpului, evrei și neevrei, împrietenîndu-se cu mulți dintre ei. La Toledo funcționează un timp — pare-se — ca medic al regelui. În 1108, însă, înfrînat de asasinarea binefăcătorului său, nobilul Solomon Ibn Ferrizuel, părăsește orașul și reîncheie peregrinările. Faima sa de filozof și scriitor era bine stabilită, începuse să fie cunoscut și apreciat de intelectualitatea din Africa de nord, Egipt, Narbonne. Dincolo de preocupările creației poetice, pe lîngă practicarea medicinei, dedica mult timp treburilor obștilor evreiești din locurile unde îl purtau călătoriile sale. Era foarte activ în colectarea fondurilor pentru răscumpărarea coreligionarilor captivi, în acele vremuri cînd pirateria era în floare.

Dintre toate prietenii, cea mai apropiată și mai fructuoasă pare să fi fost aceea cu Abraham Ibn Ezra, poet, filozof și reputat comentator al Bibliei. Acesta din urmă se referă în lucrările sale la Iehuda Halevi, citîndu-l în chestiuni de gramatică, exegeză și filozofie.

REALITATE ȘI LEGENDĂ

Peregrinările sale continue, cunoașterea obștilor evreiești de pe diferite meleaguri, cu suferințele lor, îl apropie și mai mult de frîmintările coreligionarilor și de credința iudaică. Se zbuciumă, nu are liniște. Este cuprinsă de dorința de a trăi în Țara sfîntă și atunci exclamă:

„O, cupă a amărăciunii! Fii bună și oprește o clipă!

Căci întreaga-mi ființă e plină de amarul tău!”

Și se întreabă:

„Pe întregul Pămînt găsi-v-oi oare Un loc al speranței în care să mă încred?”

Nu ține seamă de sfaturile prietenilor, care caută să-l împiedice de la o călătorie periculoasă, pe mare și prin deșert. Renunță la familie, se desparte de fiica, de ginerele, de învățăceii săi, de admiratorii și de numeroșii săi prieteni și o pornește la drum. Acea epocă de frîmintări o descrie într-un ciclu de poeme ca și în cartea sa filozofică și în așa numitele scrisori „Genizah”.

La 24 Elul (8 septembrie) 1140 sosește, însoțit de cîțiva prieteni — printre care și Isac, fiul lui Abraham Ibn Ezra — la Alexandria. Cîteva luni mai tîrziu se în-

dreaptă spre Cairo. Viața plină de căutare de acolo, admirația și prietenia care îl înconjoară, îl fac să-și prelungească șederea. Începe să creadă că va muri mai înainte de a ajunge în Țara sfîntă (aceste previziuni sumbre sînt exprimate într-un superb poem). S-ar părea că n-a renunțat la proiectul său. Inchiriază un vas care să-l transporte în Țara făgăduinței. Vremea nefavorabilă împiedică însă plecarea și de aici înainte totul se pierde în nebulosul legendei. Pare-se că a murit cam la șase luni după sosirea pe meleagurile egiptene și a fost înhumat acolo. Ultimele elegii, create în Egipt, și scrisorile „Genizah” vorbesc despre această ultimă parte a vieții sale, fără însă să clarifice punctul final.

Ceea ce i-a fost refuzat în viață, i-a acordat faimoasa legendă menționată pentru prima oară în *Shalshelet* în *Kabala*. Această legendă spune că poetul ar fi ajuns la porțile Ierusalimului, și-ar fi sfîșiat hainele și, desculț, sărutiînd pietrele și recitînd poezia sa „*Tion ha lo tișali*” înaintea, înaintea mereu. Dar — conțînd legendă — un călăreț l-a călcat, zdrobindu-l.

Heinrich Heine reia aceeași temă în anul 1851 în poemul său din „Melodiile ebraice” închinat lui Iehuda Halevi.

Ca și la alte genii spirituale, multe din amănuntele referitoare la viața „prințului poeziei ebraice” se pierd în negura legendei, în clar-obscurul timpului său.

800 DE POEME

Iehuda Halevi a creat aproape 800 de poeme laice și religioase. Poemele sale de dragoste ating perfecțiunea artistică — cum este cazul cu „*Hamah be-ad rekta zammah*” sau *Bi bi ha-zevi, bi adoni*”. În genere, conținutul și forma lor sînt similare celor din poezia de dragoste medievală: dorințele și frîmintările îndrăgostitului, cruzimea iubitei, care își chinuie adoratorii, calmul strălucitor al femeii iubite în întunericul unei nopți frumoase. Cîteodată înțîlim descrieri originale ale frumuseții feminine: compară astfel fața frumoasei, încadrată de părul ei roșcat, cu apusul soarelui care înroșește norii la orizont. Uneori, spiritul vesel, jucăuș, este completat de o surprinzătoare descriere de plasticitate

unui portret în ulei. Ciclului bogat de poeme de dragoste i s-au dat diferite interpretări. Potrivit unor opinii, ele ar reflecta propria experiență a poetului. Din unele observații ale contemporanilor reiese însă că aceste poeme nu ar fi decît desăvîrșite creații artistice fără o legătură directă și nemijlocită cu episoade ale vieții creatorului.

Un alt ciclu de poeme (aproape o sută la număr) este dedicat sentimentului de prietenie. Majoritatea sînt închinare unor cunoscuți filozofi, poeți, erudiți contemporani, care îi erau prieteni apropiați. Scrise într-un stil strălucitor, ele se constituie ca adevărate imnuri ale prieteniei. În aceeași formă scintiltoare sînt scrise și poemele de jale, la moartea unor prieteni sau cunoscuți loviți de soartă. Model de cîntec de jale este cel scris la asasinarea de către mercenari a bunului său prieten Solomon Ibn Ferrizuel. În mai toate poemele de jale este puternic prezentă influența folclorului. Cîteodată, poetul folosește și forma baladei, mai ales în dialogul dintre cei vii — ce se află lîngă mormînt și cel decedat.

În rîndurile creației lirice laice a lui Iehuda Halevi se înscriu, de asemenea, ghicitorile și epigramele pătrunse de spirit și ironie fină.

PIUTYM ȘI SELIHOT

Poetul a compus aproape 350 de piutym (poeme dedicate tuturor sărbătorilor evreiești). O mare parte dintre acestea se încadrează în ciclul „*Shirei ha-Galut*” (Poeme despre Diaspora) și ele reflectă identificarea cu soarta și vicisitudinile prin care treceau evreii în acele timpuri. Din punct de vedere artistic, acest mare grup de poeme, piutym, reprezintă o combinație stilistică între poezia spaniolă-ebraică și vechea limbă ebraică, atîngînd culmi de perfecțiune și frumusețe. Lamentările lui Iov, plîngerile din Lamentații, amărăciunea suferințelor lui Ieremiahu, toate le găsim în aceste poeme, alături de viziunea profetică luminoasă a mîntuirii. Prin bogăția limbii și plasticitatea imaginii, prin emoția artistică transmisă, poemele din ciclul piutym sînt printre cele mai remarcabile din întreaga literatură ebraică. În piutym, Iehuda Halevi cîntă dorința de mîn-

DIN LIRICA LUI IEHUDA HALEVI

Cîntecele mării

A venit oare potopul, inecînd lumea,
De nu poți să zărești fața uscatului?
Nici om, nici animal, nici păsăret —
A pierit oare totul, zăcînd în nemiscare?
Cînd vîd dealul sau valea — mă simt odihnit
Toate cîmpurile imi sînt plăcute.
Scrutez zarea și nimic nu mi se arată.
Doar apă, cerul și corabia.
Și cînd balenele răzvrătesc marea
Cred că prăpastia deschide guri,
Ca să înghită corabia
Care a intrat pe furis în domeniul mării.
Și marea se infurie spumegînd.
Și sufletul meu tresaltă cîntînd.
Căci spre meleagurile sfîntului templu
Se îndreaptă, se apropie!
O dorință m-a cuprins
Să caut locul tronului lui Mesia
Și nu m-a lăsat să sărut
Coppii, frații și prietenii!
N-am deplins via sădită de mine
Udată, și cu rod
Voi uita pe Iehuda și Azarel
Cele două flori atît de scumpe mie
Voi uita casa de rugăciune
În care sufletul meu s-a purificat
Voi uita plăcerea Sabatului
Frumusețea sărbătorilor de Pesah
Voi schimba odăile mele cu umbrele copacilor
Și palatele cu umbra spinilor.
Pe apele mărilor voi pribegi
Pînă ce voi găsi scînelul de sprijin al Domnului.
Acolo voi deschide sufletul și ruga mea —
Acolo voi goli parfumul în apele cristaline
ale Iordanului

Și voi vărsa în Șiloah lacrima mea.
O să laud numele sfînt cit voi trăi
Și veșnic tot îi voi aduce mulțumiri.

Inima mea e la răsărit și eu la capătul apusului;
Cum să simt gustul mîncării și cum o să-mi priască?
Cum să plătesc datoriile și sarcinile, dacă
Zion e încușat în Edom și eu în Moab?
Mi-e ușor să părăsesc binele Spaniei, dar
Foarte greu imi este să văd pămîntul templului în
ruine

Cîntec de lumină

Cîntați-L pe Domnul
În sfîntă cîntare!
Spre fața-mi umbrită
Lumina-I răsare.

Ea bezna gonește
Și-al nopții balaur,
Și ride prin gemuri
Scăldate în aur.

Și slava-I cuprinde
Cernita-mi făptură
Umila-mi ființă
Născută din zgură.

Spre cînt și lumină
El pașii-mi îndreaptă,
Spre culmi insorite
De doruri și faptă.

Acolo, în slavă-I
Rosti-voi cîntare
Din perle de rouă
Din stropuri de soare...

Ruga oficiantului

Cu cîntec în cuget,
În sunet de flaut,
Cu obște-mi smerită.
O, Doamne, Te laud,

Veniți, voi, prieteni!
Tot sufletul vină!
Spre Domnul ni-i calea
Scăldată-n lumină!

Spre voi, umilți
Cu inima frîntă,
El mina și-o întinde
Miloasă și sfîntă.

O singură rugă
Prin inimi străbate
O, iartă-ne, Doamne
Păcatele toate.

Și cei ce prin rugă
Iertarea îi-o așteaptă,
O, fă-i să cunoască
Răsplata Ta dreaptă!

Și-n corul de freamăt,
Ascultă, Părinte,
Și cîntu-mi în șoaptă —
Și ruga-mi fierbinte...

YAD VAŞEM: o instituție născută din memoria holocaustului

Ideia fondării unei instituții pentru perpetuarea amintirii martirilor și eroilor holocaustului s-a născut cu mult înainte de sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Ea a fost însă materializată în anul 1953, prin înființarea la Ierusalim a Institutului comemorativ al Eroilor și Martirilor, Yad Vaşem. Funcțiile Institutului, înscrise în actul de constituire, sînt următoarele:

1) Perpetuarea amintirii martirilor și eroilor holocaustului, a comunităților, instituțiilor și organizațiilor lor, ca și a răsculaților, combatanților și a tuturor celor care au luptat împotriva nazistilor.

2) Studiarea și publicarea istoriei holocaustului.

3) Crearea unei tradiții de a se sărbători în fiecare an, în ziua de 27 Nisan, Ziua amintirii martirilor.

Sediul Institutului Yad Vaşem a fost stabilit pe Muntele Amintirilor din Orașul sfînt, ceea ce capătă sensul unui simbol. Acolo, pe Muntele Amintirilor au fost ridicate coloana Eroismului, Mausoleul Amintirilor, Muzeul, sinagoga și clădirile arhivei, bibliotecii și administrației.

MAUSOLEUL AMINTIRII

Mausoleul Amintirii este un edificiu în formă de patralater al cărui perechi sînt construiți din piatră de bazalt necioplită. Pe pardoseala din mozaic cenușiu sînt gravate denumirile a 20 dintre cele mai sinistre lagăre de exterminare naziste. Flacăra Amintirii, care arde vesnic, își are lăcașul într-o mare cupă de bronz, fiind plasată în apropiere imediată a urnei care conține cenușa martirilor.

Mausoleul este construit pe o vastă esplanadă din beton, unde se țîn în fiecare an, în ziua de 27 Nisan, ceremoniile Zilei Amintirii martirilor și eroilor. Tot acolo este situată Sala Numelor ca și sălile Expoziției, Muzeul și sinagoga.

Aproape în fiecare zi se desfășoară la Mausoleul Amintirii ceremonii comemorative la care iau parte reprezentanți ai supraviețuitorilor comunităților distruse în anii holocaustului, numeroși turiști veniți din diferite colțuri ale lumii.

SINAGOGA

Sinagoga din complexul Yad Vaşem de pe Muntele Amintirii a fost construită în amintirea sinagogilor și a celorlalte instituții religioase distruse în timpul holocaustului în Europa. Modest și lipsit de orice ornament, cu interiorul în formă de dreptunghi, lăcașul acesta de rugăciune e zidit din pietre rectangulare, asemănătoare celor ale Zidului Plîngerii. La mijlocul peretelui din răsărit, se ridică chivotul sfînt, construit din plăci de beton gris. Perdeaua chivotului, ca și cea care acoperă masa pe care se citește Tora, sînt vestigii salvate din sinagogi distruse de hitleriști. Amintirea școlii religioase a orașelor evreiești din Europa răsăriteană este evocată în interiorul sinagoga de modul în care este așezat mobilierul.

COMISIA CELOR DREPTI

„Comisia celor drepti”, care funcționează în cadrul Institutului Yad Vaşem, este compusă din personalități ale vieții publice și reprezentanți ai supraviețuitorilor holocaustului. Acest organism are ca obiectiv perpetuarea memoriei neevreilor care, punindu-și în pericol viața, au ajutat și au salvat de la exterminare evrei.

Comisia adună mărturiile și examinează documente care privesc faptele „celor drepti”.

Pînă astăzi, aproape 400 de persoane au fost onorate cu distincția de „drepti din rîndul națiunilor”. Acei dintre „cei drepti” care vizitează Institutul, sînt omagiați prin plantarea unui pom pe Aleea celor drepti ce duce spre Mausoleul Amintirii. Fiecare dintre ei primește, în cadrul unei ceremonii, diploma și medalia Yad Vaşem.

EXPOZIȚIA „AMINTIRE ETERNĂ”

Expoziția documentară permanentă „Amintire eternă”, este consacrată epocii holocaustului și paginilor de

martiriu ale acestei perioade. Prima parte a expoziției prezintă prin documente zguduitoare ascensiunea antisemitismului nazist, organele de propagandă ale nazistilor, înfăptuirea sinistrului „soluții finale”. Cea de-a doua parte a expoziției este consacrată diferitelor aspecte ale luptei antinaziste, acțiunii pentru salvarea de exterminare a coreligionarilor. O sală specială este consacrată prezentării operelor de artă plastică create în anii holocaustului sau care au ca temă suferințele din perioada holocaustului.

COLOANA EROISMULUI

Înaltă de 21 de metri, Coloana Eroismului se ridică de-asupra Muntelui Amintirilor. Forma ei simplă și severă este vizibilă de departe.

Lunga alee ce duce spre Coloana Eroismului este străjuită de inscripții gravate, care perpetuează acte de eroism ale rezistenței antinaziste.

„SALA NUMELOR”

Conform actului constitutiv, una din funcțiile Institutului Yad Vaşem este cea de a păstra amintirea martirilor și luptătorilor căzuți în timpul holocaustului. Rudele și prietenii celor dispăruți sînt invitați să completeze un formular biografic cu date despre viața și împrejurările morții martirilor sau eroilor. Pînă în momentul de față au fost strînse peste un milion de asemenea „Foi de mărturie” care sînt toate păstrate într-o sală specială a complexului Yad Vaşem, denumită simbolic „Sala numelor”.

ARHIVELE

Centrul de Arhive ale epocii holocaustului de pe lângă Institutul Yad Vaşem a fost creat pe baza arhivelor rezistenței, a dosarelor cu documente privind acțiunile de salvare și ajutoare, precum și a lucrărilor elaborate de diferite comitete pentru studierea istoriei holocaustului create în sinul unor comunități din Europa și America.

Arhivele își desfășoară activitatea în următoarele domenii:

a) Achiziționarea sistematică de documente din arhive și instituții specializate din lume. Atunci cînd nu pot

PROCES

În cursul verii acestui an urmează să se desfășoare la Köln, în Republica Federală Germania, procesul unui grup de 11 foști ofițeri SS acuzați de participare la asasinarea a peste 250 000 de oameni în lagărul de exterminare nazist de la Maidanek. Printre acuzați se află fostul locțiitor al comandantului lagărului, Hauptsturmführerul SS Hermann Hackman și doctorița Hermine Braunsteiner care a efectuat experiențe medicale criminale pe sute de femei deținute în lagăr. La proces vor depune mărturie peste 200 de supraviețuitori.

REPORTAJ

Revista ecumenică „Brückenbauer” (Făuritorul de punți) care apare la Basel a închinat un întreg număr publicării unui mare reportaj intitulat „Rabinul în viața de toate zilele”. Reportajul prezintă o zi din viața și activitatea rabinului dr. Jakob Teichman și a familiei sale.

Dr. Șef rabin dr. Moses Rosen (al treilea din stînga) aprinde flacăra amintirii la Yad Vaşem.

fi obținute documentele originale, se efectuează fotocopii.

b) Furnizarea de informații atît cercetătorilor din domeniul istoriei cît și organelor judiciare care urmăresc pe criminalii de război nazisti.

c) Editarea periodică a unui catalog al documentelor adunate, care privesc perioada holocaustului.

Sub egida Arhivelor se organizează, de asemenea, expoziții cu documente și fotografii sau obiecte, care reflectă holocaustul.

BIBLIOTECA

Biblioteca Yad Vaşem posedă peste 36 000 de cărți și periodice privind antisemitismul, istoria generală a celui de-al doilea război mondial, holocaustul și rezistența antinazistă a evreilor și a celorlalte popoare. Se află, astfel, în această bibliotecă, publicațiile oficiale naziste ale anilor 1933—1945, o parte importantă a literaturii naziste, culegeri de documente oficiale publicate de aliați privind ororile nazistilor, documente cu privire la procesele criminalilor de război hitleriști etc.

Biblioteca întreține relații cu instituții analoge din toată lumea, cu institute științifice și universități.

DEPARTAMENTUL STUDIILOR

Una din funcțiile esențiale ale Institutului Yad Vaşem este studiul și cercetarea istoriei perioadei holocaustului. Această funcție este îndeplinită de Departamentul studiilor și cercetărilor care grupează specialiști și are colaboratori în mai multe țări ale lumii. Obiectivul este de a se trage învățămintele ce se impun din istoria acestui trecut apropiat.

DEPARTAMENTUL MĂRTURIILOR

Departamentul mărturiilor are ca obiectiv stringerea și înregistrarea mărturiilor supraviețuitorilor ghetourilor și lagărelor de exterminare. Pînă acum departamentul posedă peste 3000 de dosare cu mărturiile, conținînd zeci de mii de pagini scrise și un mare număr de fotografii și documente originale privind crimele nazistilor și martiriul evreilor în anii holocaustului. Se află acolo mărturiile ale supraviețuitorilor din 20 de țări, scrise în 15 limbi. O atenție deosebită este acordată înregistrării mărturiilor relative la soarta copiilor în infernul nazist.

DEPARTAMENTUL PUBLICAȚIILOR

Un departament specializat din cadrul Institutului Yad Vaşem se ocupă cu editarea celor mai valoroase lucrări elaborate pe baza documentelor din arhive și a mărturiilor înregistrate. Sub egida acestui departament au fost publicate aproape 60 de volume: studii memorii și jurnale intime ale supraviețuitorilor, lucrări documentare privitoare la istoria comunităților distruse de hitleriști, antologii literare din anii holocaustului. Este, de asemenea, publicat periodicul în engleză și ebraică „Culegere de cercetări” care cuprinde cele mai noi lucrări ale colaboratorilor Institutului.

O echipă de experți ai Departamentului pregătesc spre publicare „Cartea comunităților”, lucrare documentară care va cuprinde cele mai importante date privitoare la cele 6500 de comunități evreiești din Europa distruse în timpul celui de-al doilea război mondial.

DEPARTAMENTUL CRIMELOR NAZISTE

Departamentul crimelor naziste a strîns pînă acum peste 500 de dosare relative la crimele nazistilor, făptuite de grupuri sau de indivizi în lagărele de exterminare, în ghetouri sau în orașele ocupate. Departamentul ține legătura în premanență cu tribunalele europene care judecă crimele de război ale nazistilor.

Acum 90 de ani

• **IN FOLOSUL** școlii israelito-române din București și sub auspiciile societății Zion, a avut loc în grădina teatrului Jignița o reprezentație cu piesa Bar Kohba de A. Goldfaden, interpretată de cunoscuții actori Mogulescu, Feinmann, Kessler, Veinblatt și d-na Finkel („actorii au fost naturali, corul bun, decorațiile originale”).

• **DOCTORUL** Westfried a trecut examenul de medic-căpitan și a fost înaintat la acest grad. Decretul a fost publicat în Monitorul Oficial.

• **UN ZIAR** din Viena, Wiener Mitteilungen, publică o relatare din care reiese că un tânăr avocat înopot de curînd dintr-o vizită în Franța, a nimerit acolo, din întîmplare, în satul Frontignan. În biserica din sat, care nu-i fu mirarea cînd, printre picturile sfînte, zări portretul renumitului avocat și om politic francez, evreul Adolphe Crémieux, fost membru al guvernului Apărării Naționale din 1870. Interesindu-se, află că de 15 ani se găsește acolo acel portret și iată explicația:

Un nobil catolic dăruie bisericii un frumos pocal de argint cizelat, care era folosit la sărbătorile importante. Murînd nobilul, fiul său găsi că e cazul să ceară înapoi pocalul și înaintă proces. Sătenii pierdură procesul, la tribunal și la Curtea de Apel. Se adresară avocatului Crémieux care, studiînd dosarul, le arătă că n-au șanse să câștige, din cauza unor vicii de formă. Sătenii insistară și avocatul susținu cauza lor la Curtea de Casație, dar în zadar. Sătenii, cu preotul în frunte, erau tare amărîți; dar după scurtă vreme, primîră în dar din partea avocatului lor, Crémieux, un pocal și mai frumos! Drept mulțumire, au pus un pictor de i-a făcut portretul.

• **IN ULTIMUL** din seria de articole publicate în gazeta Fraternitatea, asupra Comunității din Tg. Neamț, cronicarul Iosef Kaufmann arată că Cetatea Neamțului a avut pentru evrei un rol deosebit „căci, cum povestesc bătrîni, în timpurile vechi servea ca loc de refugiu pentru evrei în vreme de grele nevoi, pe cînd erau în primejdia vieții”.

„Tradiția spune că pe cînd Sobieski a intrat în țară și Vodă și-a trimis soția, împreună cu familia, la această cetate, a pus pe evrei ca păzitori credincioși”. Tot tradiția spune că doi boieri mari, hatmanul Bogdan și vistiernicul Iordachi, care au fost cu oaste în cetate, erau în legătură cu noul domn, prin niște evrei din țirg.

Ori de cite ori Domnii, dregătoria și boierii se refugiau în Cetate, în fața dușmanului, „evreii le aduceau mări slujbe, mîncare și cele trebuincioase, și urmărea căile dușmanului, dînd cuvenita veste celor refugiați, spre a ști lua măsuri din timp”.

Un evreu, Berl sin Solomon Roscu, era numit „călugărul” pentru că era bun și stimat prieten al călugărilor și al egumenului mănăstirii Neamțului; și fiindcă nu avea copii, cumpăra icoane și altele și le dăruia mănăstirii. Egumenul nu întreprindea nimic, fără a se sfătui cu dînsul. În bune relații, a trăit mai ales cu egumenul Nionel și muri la 1859, în vîrstă de 90 de ani. Un altul, Volf Meer Weluels era om de casă al egumenului Iacob Stamati care apoi, la 1792, deveni mitropolit al Moldovei. Acest mitropolit cumpără de la soferul Smelche Cimpulungu, o Tora și o dăruie sinagogii din Tg. Neamț, prin mijlocirea fidelului său Volf.

Veniamin Costache, mai tirziu mitropolit al Moldovei, pe cînd mai învăța la școala din Iași, la 1772—82, fugind de acolo la mănăstirea Neamțului și starețul nevoind să-l primească, stete vreo 5 săptămîni la tatăl bătrînului Motel Feiges (Meer Alters) pînă ce acesta îl înduplecă pe starețul Paiste ca să-l primească în mănăstire; iar cînd Veniamin se făcu stareț, la 1807—1812, răsplăti pe binefăcătorul său în diverse chipuri. Motel Feiges avea un prieten român, Vasile Blănaru, „care făcea multe milostenii la evreii sârmani din Tg. Neamț, el împărtea lemne și haine iarna, îi împrumuta cu bani”.

STIRI

ידיעות

TEMPLU

La Brasilia, noua capitală oficială a Braziliei, a început construirea unui templu. Acest lăcaș de rugăciune, care se va încadra în arhitectura modernistă a orașului, va servi vieții religioase a micii obști evreiești, care numără circa 80 de familii.

COR

Una din instituțiile apreciate ale marii comunități evreiești din New York este corul 1 filarmonic popular. Repertoriul acestei formațiuni artistice este alcătuit din cîntece folclorice în limbile idiș și ebraică, precum și din creații ale compozitorilor evrei.

COLECȚIE

Institutul de literatură Ibn Tibon al universității din Grenada a început publicarea unei biblioteci sefarde, Volumul inaugural al acestei colecții editoriale cuprinde „Meam Loez”, un studiu scris în secolul al XVII-lea, în limba ladino, de către rabi Iacob Meir Kuli, una din personalitățile remarcabile ale epocii. Cartea, un comentariu popular al primelor cinci părți ale Bibliei, a fost concepută ca un îndreptar pentru marile comunități evreiești din Constantinople, Salonic și Smirna.

DEZVĂLUIRI

Au ieșit la iveală noi amănunte în legătură cu lagărul nazist pentru copii, care a funcționat la Lodz în timpul ocupației. În acel lagăr au fost deținuți 12 000 de copii între 2 și 14 ani care au suferit cumplite chinuri. Pentru cele mai neînsemnate abateri erau bătuți erunt, zvirluiți în carceri, ținându-i zile de-a rindul fără hrană. Pentru „vina” de a se fi udat noaptea, un copil de 8 ani a fost pedepsit cu 20 de lovituri de bici și 24 de ore de carceră. Majoritatea copiilor au pierit de foame, boli sau de pe urma loviturilor. Potrivit ultimelor documente găsite, în lagărul de la Lodz au fost

exterminați peste 11 000 de copii.

PRELEGERI

Conferențiarul dr. Haym J. Cohen, specialist în științe istorice și în iudaică a fost numit șef al noii catedre de studii sefarde inaugurate la Yeshiva University din New York. El urmează să țină prelegeri despre istoria și cultura obștilor sefarde, ca și despre viața și problemele actuale ale comunităților sefarde din diferite țări.

ORTOGRAFIE

IWO — Institutul științific evreiesc din New York — a organizat o interesantă expoziție dedicată istoriei ortografiei limbii idiș. Din materialele prezentate reiese că primele reguli ortografice ale limbii idiș au fost stabilite în anul 1514, dată de când s-a păstrat o tipăritură în acest sens. Sint, de asemenea, expuse cărți din secolele XVI, XVII și XVIII, o gramatică idiș-germană tipărită în anul 1730, etc.

MUZICA

Într-o editură din Haga a apărut lucrarea muzicologului Israel Adler „Muzica în câteva comunități evreiești din Europa în secolele XVII și XVIII”. Sint reproduse, între altele, „Cantata ebraică” de Carlo Grossi, compusă în 1682, „Canticum hebraicum” de Louis Saladin (sfârșitul secolului al XVII-lea) etc.

DESCOPERIRE

În localitatea Odenburg, de la frontiera răsăriteană a Austriei, a fost scoasă la lumină o veche sinagogă despre care specialiștii cred că ar data din secolul al XIII-lea. Interiorul edificiului s-a păstrat în stare relativ bună, putîndu-se descifra și numele ctitorilor. Continuîndu-se săpăturile, a mai fost descoperită și o altă sinagogă, la mică distanță de prima.

DRAMATIZARE

Unul din studiourile de televiziune din New York a transmis o dramatizare

după jurnalul lui Emanuel Ringelblum, istoricul ghetoului din Varșovia. Jurnalul descrie condițiile barbare impuse locuitorilor, episoade din mișcarea de rezistență, care a culminat cu eroica răscoală din aprilie-iunie 1943.

GHID

În Franța a apărut un ghid al instituțiilor evreiești existente în această țară. Sint, de asemenea, indicate personalități proeminente ale obștei precum și date cu privire la cele mai importante manifestări tradiționale de ordin cultural.

LOCUL I

După datele cel mai recente ale UNESCO, Cartea cărților continuă să se plaseze pe primul loc pe lista traducerilor. În anul 1973, Biblia a fost tradusă în nu mai puțin de 197 de limbi și dialecte.

MAUTHAUSEN

În editura Methuen din Londra a apărut cartea Evelyne Le Chêne „Mauthausen, povestea unui lagăr al morții”. În cartea sa, bazată pe o amănunțită documentare și pe mărturiile unor supraviețuitori, autoarea relevă că „trimiterea la carierele de piatră de la Mauthausen era o groaznică metodă nazistă de torturare, epuizare fizică și exterminare”. În ce privește procentajul morții, Mauthausen era al doilea după Auschwitz, dar în ce privește barbaria metodelor deucidere — scrie Evelyne Le Chêne — era primul.

FAMILIE

Pînă în preajma celui de-al doilea război mondial, pe insula Creta, ce aparține Greciei, se afla o mică obște evreiască alcătuită din circa 400 de membri. Mici obști existau și pe insulele apropiate, Rhodos și Korfu. Războiul și ocupația nazistă au nimicit și aceste mici comunități.

Actualmente, în Creta trăiește o singură familie evreiască, stabilită în capitala insulei — Heraklion.

COMUNITATE

La Singapore, există o comunitate evreiască numărînd circa 80 de familii. Activitatea social-culturală a obștei se desfășoară în cadrul clubului „Menora”. Obștea dispune de o sinagogă.

GROTE

Încă din perioada canaaneană, valea Hinom trezea asociații de idei funeste, căci, conform tradiției, aici s-ar fi ridicat altarele zeului canaanean Moloh, căruia i se jertfeau copiii. Acest ritual inuman a persistat timp de secole. Mai tîrziu, la începutul erei noastre, terenul a fost cumpărat de preoții templului de la Ierusalim spre a servi drept loc de îngropăciune. Sfințit prin menționarea lui în scrierile sfinte, acest loc a căpătat reputația că poate descompune cadavrele într-o singură zi. Se povestește că în secolul al IV-lea al erei noastre, regina Elena, mama împăratului Constantin, a dat ordin să se transporte acest pămînt deosebit, cu sute de corăbii, la Roma. Ulterior, grottele din valea Hinom au început să servească drept adăpost pustnicilor veniți din toată lumea în Țara sfîntă. Actualmente, aceste grote sint obiectiv turistic.

COMENTARIU

Michael Katz, profesor de talmud la Yeshiva University din New York a scos la lumină un comentariu inedit la Deuteronom, a 5-a dintre cărțile lui Moșe. Prețiosul manuscris, despre a cărui existență nu s-a știut pînă de curînd, se afla în depozitele lui British Museum din Londra. El datează din secolul al XII-lea, autorul său fiind rabinul Meynchas ben Eliah, al cărui nume este menționat și în alte comentarii talmudice din epoca respectivă.

STUDIU

„Structura și funcționarea comunității evreiești americane” este titlul unui studiu publicat de Will Maslow, profesor de științe economice și politice la Universitatea din New York. Autorul examinează structura organizatorică a comunităților, diferitele lor funcții și activități, constituînd o contribuție la cunoașterea unei mari obști evreiești din zilele noastre. Studiul acesta reprezintă — așa cum precizează dl. Maslow — o introducere la un viitor volum care va prezenta o analiză structurală a comunităților evreiești din lume. Volumul urmează să apară sub egida Institutului pentru relații iudaice din Londra.

CATEDRA

Începînd cu anul universitar în curs, la Universitatea Mc Gill din Toronto (Canada) funcționează o catedră de iudaică. Între altele, catedra își propune să prezinte contribuția pe care iudaismul a adus-o la dezvoltarea culturii universale.

POZIȚIE

Obștea evreiască din Africa de Sud are o poziție netă în chestiunea apartheidului care divizează această țară. Poziția aceasta a fost reafirmată cu prilejul ultimului Congres al forului reprezentativ comunitar, Board of Deputies, care s-a declarat gata să participe în mod activ la lupta „pentru justiție și drepturile omului și contra apartheidului”. Într-o declarație a conducerii obștei se spune că „noi evreii nu sintem nici indiferenți, nici neutri față de chestiunea fundamentală a dreptărilor omului în Africa de Sud”. Această poziție reflectă punctul de vedere al celor 120 000 de evrei din Republica sud-africană.

HARTĂ

A fost terminată restaurarea mozaicului de la Madaba, mozaic care înfățișează harta Țării sfinte. Aceasta este cea mai veche hartă a Țării sfinte ce s-a păstrat pînă în zilele noastre. Lucrările de restaurare, foarte dificile, au durat aproape un an.

COMEMORARE

S-au implinit 150 de ani de la moartea economistului englez David Ricardo. El se trăgea dintr-o familie de marani care a fugit de inchiiziția spaniolă în Italia și apoi în Olanda. Tatăl său s-a stabilit în Anglia, fiind multă vreme Parnas al sinagogii londoneze Bevis Marks. Cînd David Ricardo a implinit 11 ani, a fost trimis de tatăl său la Amsterdam să urmeze cursurile Talmud Torei sefarde pentru a se pregăti de Bar-Mițva.

LUCRARE

Lucrarea Silviei Gerardy intitulată „Din istoria unei comunități” prezintă o frescă a vieții obștei evreiești din Triest în anii 1938—1945. Pe baza unui bogat material faptic și documentar, se conturează tabloul complex al vieții și suferințelor acestei comunități, cîndva una dintre cele mai importante din zona geografică respectivă.

אפרו-הייזער פון דער פערעראציע פון די יידישע קהילות אין רומעניע

אויך הייאר האבן די אפרו-הייזער פון דער פערעראציע פון די יידישע קהילות אין רומעניע, געפנט ברייט די טויערן אויפצונעמען די געטט. אין פערעראציע, ביים שווארצן ים, אין קריסטאן-בראשא אויך אין בארטעק האבן די משרתי-קודש, מנהיגים פון די קהילות, אנגעשטעלט פון דער פערעראציע אויך פון די קהילות און סאר רעליגיעזע מענטשען צו אארבעטן די וואקאנצן אין א טראדיציאנעלער סיבה, אפ-גיטנדיק כשרות און יידישקייט. אויך דאס איז א קאנקרעטע מקיים זיין א פרינציפ פון רעליגיעזע פרייהייט וואס איז פירגעשייבן אין דער קאנסטיטוציע פונעם לאנד.

חטאים... לקוים... נחמות

(סוף מעמוד 12)

פון איש לאחיו. איך נזתר האיש כל כך מכבוד, איך היה לאל ידם של עוילם ומ-בראים לכרות תחום עמוקה כל פון איש לרעהו? הלא מה, "ובחתי עם", בעיר רחבת ידים של אלוקים הלא מה איתן עומד העו-לם כמ שאשר האחרות שולטת בפניה? איך התייר בחור העוילם שובדוהו, שישמע על ידו מלחמות, שיפירדו רעיונות שגאה ואי-סוב-לנות בינו לבין אחיו? איך עלה לעוילים להביא את העולם על עברי פי פחת? להביאו להפקרות מוסרית כואת?

„מתחמם בכפלים“ מסע תולדות האנושות לא יכלה להתעבר פר פהשענות קינות המש-פלות את העבר העגום. ואם נכון הדבר שאמונתנו מופירה תמיד את קוצרתי שהלפ-ואלם בעת ובעונה אחת אהת כמפה את עינה גם לעתיד לבוא, לאחרית הימים. ואזתם הנ-באים, אשר השמיעו קינותיהם ואלוהיהם פנעו על הילולן שהועב את שמי היינ-ידעו גם להפעיע מבין ערפלי העתיד, לעזר-את רגש המוסר פאדם, — את מצפונן, ידעו להעלות מבימבית הלכת את הלב והנעלה, ול-התוות לו פיוון בחיים, שבעבותיו יווערו חיים שופעו אושר לזרות פאחרית הימים. הנביא אומר: מסתפח בדברי פובשווה פהשטמת תוכחות בנלל שחטאו בכפלים, אלא מתמיד למספח טיפון של סמי הרגעה פרי שיתנחמו בכפליים.

„מתחמם בכפלים“ — נחמתנו פנולה לא רק לרגל העלה שעמדה לנו ולעתיד הדור הפסחון של צאצאיו, אלא ים להחסיס תנאי-מי הגורל המוחזר השלפע אור אשר אליו חזרת האנושות פולה ונחמות היים ההל-כים וקמים כנגד עינגו אגו.

ה' י. לייבלער און זיין פרוי באזוכט אונדזער לאנד

(סוף פון זייט 10)

סע זענען באזוכט געווארן עטלעכע אינסטי-טוציעס פון דער פערעראציע: דער כאר-טעמפל און די גרויסע שיל; קורטן פון חלמוד-תורה און פון דער העברעאישער שפראך; די מושב-קנים פון דער פערעראציע; דער אפטייל פאר סאציאלער הייל פון דער פערעראציע; דאס כשרע רעסטאראן און דער אפטייל פארן אפשיקן אהיים די מיטגאן פאר די קנים, אדער קלאנע וואס קאנען זיך נישט דעפלאסירן און די געסט האבן אויסגעהערט אויפגעקראם די אויפקלערונגען. מערער מאל האבן זיי אויסגע-דרוקט זייער באוואונדערונג פאר דעם געזע-נעם.

פרייעק צואנאכט בעתן קבלת שבת, איז פארגעקומען א פייערלעכער קבלת פנים מצד דער בוקארעשטער יידישער קהילה. באגרייס-דיק ווארעם די געסט, האט דער רב הראשי שליט"א אויסגעדרוקט זיין צופרידנקייט און דער באזוך וואס ער האט געמאכט מיט דער רבני-ד"ר רוון אין אויסטראליע האט איצט דעם פאקלאג, „סע זענען נישט אדורך בליוו עטלעכע הדשים יזנט מיט דער געזען די געסט איינעם און אט האבן מיר די זכיה או מיר זאלן איצט מקיים זיין מיט אייך די מצוה פון הכנסת-אורי-חס. ווי באוואוסט, האבן איר אויסגעניצט מין וויילן אין אייער לאנד נישט זיך צו באי-קענען צו זען פארשטיין דאס לעבן און אייערע ספעציעלע פראבלעמען נאך אויך פארצו-שעלן דאס לעבן פון די רעאליטעט וונגען פון אונדזער קהילה. מיר זענען גליקלעך וואס מיר קאנען פארזען דאס אין בוקארעשט דאס וואס מיר האבן אנגעהויבן און מעלבארן און

זינד... שטראף... נחמות

(סוף פון זייט 10)

דער מענטשלעכער אייניקייט, ווי דער פסוק זאגט: „בחסדיתם תבנה נפשי...“ „באהאלטע-נעהיטם לאן איר א טעג“.

א דאנק די מלחמות און דעם האס וואס מען האט פארזייעט צווישן מענטשן און פעל-קער, זענען חרוב געווארן בילענדיקע מענטש-לעכע שובים, די ער איז פארוואנדלט גע-ווארן און א ריידק מלחמה-פעלד און די מענטשן זענען געווארן חיות רעות, גרייס איינער דעם אנדערן דורס צו זיין, איינער דעם אנדערן איינצולייגען.

זינדקע צו ער און איר טאג פון תשעה באב, וואס האט זיך פון דעמלט אן סיוני-טער מאל איבערגעחורט, האבן מיר געטרוי-נער נישט נאך אויף דער פרישער קאטאס-טראפע, נאך אויך אויף דער מאדאלישער צעשטערונג.

ווען מיר האבן געקלאגט מיט ירמיהו הנ-ביא ווערטער: „איכה ישבה בדד? האבן מיר נישט געטראכט נאך צו דער „העיר רבתי יפה“ — צו דער טעג מיט א סך פאלק, נאך אויך צו דער גרויזאמער אויף-לא-ציע וואס ס'איז פארגעקומען צווישן מענטש-ן וואווי איר דאס דער מענטש אויך אליו. געבליבן? וויאזוי האט דאס פאר די טיראנען און אויטערדריקער געלונגען, אויסצוגראבן איר טיפן תהום צווישן מענטש און מענטש? אזא טראג און פיל און גרויס דאס פאלק פון גאסט ריזן שטאט, די וועלט, און דער כוח זיינער איז דאך אומבאזיגבאר ווען ער איז געאייניקט, וויאזוי האט ער זיך געלאזט צו צעטיילן, צעשפליטערן פון מלחמות, צע-ברעקלען פון האס און אומטאלערונג? ווי א-זי האט מען צו אדא מראלישער געוויקט געקאנט דערווייך?

„תתחמם בכפלים“ און „זיעט טרייס-וועט אויך זיין א אינצווייטערדיקער דער גא-נער זען וועג פון דער געשיכטע, קאן נישט באי-שטיין בלויז פון קונוט און קלאגנדיקע פונעם טרויערן און אונטערווייטקעט. ער. ס'איז אמת, אז אונדזער דת פארגעסט נישט אויף קיי איינציגער רגע, דאס וואס ס'האט זיך געטון פארשט, הייסט עס קאגער נישט א דער בליק פון אונדזער דעליגיע איז נישט געווענדט איז דערוועגער מיט אויך צום עתיד, צו דעם וואס ס'וועט זיין זיך פא-רע-שטעלן דער מארגן. דיעלעכע נביאים וועלען האבן באווייזן א אומגליק וואס ס'זענען געווען, האבן פארשטאנען צו גורן די צוים, די זענער פון דער צוקונפט, האבן געווען בא-ס פאלק דאס געוויסן און האבן אונגעווי-זן די דעם איזעאל פאר וועלכן מען דארף געפן, כדי צו דערווייכן א בעטערן גורל פאר די קומענדיקע דורות. זיעטע ווע טער באגרי-ענצן זיך נישט נאך אויף צו חוסרן פאר די אינצווענדיקע זינד, אויפן טרויער פארן צווייפנדיקן פונעווען, נאך ס'טויפט אויך מיט באלאזם פון דער אינצווייטערדיקער טרייס-ט. „נחמו נחמו עמ“! „טרייסט, טרייסט מין פאלק!“ — רופט אויס דער זעלבער ישיעה דער דיכטער פון יענע צייטן, וועלעך

וועלן מיט זיך ברענגען דעם סוף פון די זינד און פון דער שטראף פונעם עבר. דער בעל זאמין הערט איר שטיחה קול דעם אג-רעל צו זיין סאפלטן חוב: גלויבן אין גאט און פרהאבליסירן דעם מענטשן. דער וואס ס'וועט פארגעפרערן יענע צייטן אויך וועלעך, — ווי ס'וועט עס דערוועגערן שטיחה — „לא ישא גוי על גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה“ „וועט קיין פאלק נישט אויפהייבן זיין טעג, וועט קעגן אונדער פאלק און מ'וועט מער נישט לערנען מלחמה האלטן“, דאס איז משיח, אויף וועלכן דער נביא זאגט נביאות, אז וועט זיין אונגענוגט מיט צוויי גארטלעך: „והיה הצדק אודו חתניו האחמנה אודו חלציו“ — דעם פון גערעכטיקייט און דעם פון גלויבן. — געטעטיקייט צווישן מענטשן און גלויבן אין גאט. אט דאס איז דער פאלטער חוב פון די וואס האלטן די תורה, אט דאס איז די אינצווייטערדיקע טרייסט וואס זיי וועלן דערלעבן.

„איסור פון אונדזער תורה איז: „ואהבת“ „זאלטס מאל האבן“. דאס דארף מען מקיים זיין צוויי זייטן: „ואהבת את ד' אלוהיך“ — „ואהבת לרעך כמוך“ — „זאלטס ליב האבן גאט“, „זאלטס ליב האבן דיין חבר“. בלויז אויך אויב מיר פארעכנטן זיי ביידע, נישט גענוג צווישן די תהיבות לבי נישט און די פליכט לבי דעם מענטשן קע-נען מיר א סוף מאכן צו די זינד און קללות פון א דעפאקט פון טרויערע דערוועגונג. „ביום שחבר בית הקודש נולד המשיח“ „אי סאג ווען ס'איז חרוב געווארן דער בית הקודש אין געבירן געווארן משיח“. דער סימבאלישער זין פון דער באהויפטונג פון אונדזערע חכמים איז און, טאקע איז דעם סאג ווען ס'האט אונדזערפארן דאס גרויסע אומגליק, האט זיך פון איר אונדזער נשמות איינגעוואנדען, אין דעם פונעם, איז דער נגא-טערויש וואס האט אונדז געטראשעט, האב-מיר נישט אויפגעהערט צו זעען דעם שחר, דעם געוויסער וואס וועט אייניקן אויף-שיינען. צי מיר זענען געווען צוגעקאנעט ביס קיין צו די נעצון וועגענער פון די בבליים, צי ס'האבן אונדז געשמיסן טיטוסעס קאנאטעס, צי מיר זענען פארשלינגען גע-ווארן און די פאלטען פון אויטאדאפט, צי ווען מיר זענען געשטאנען אויף דעם שוועל פון די אויסראטונגס אויוונט און גאז געמערן, האבן מיר נישט אויפגעהערט אויסצורופן דעם „אמי“ דעם אומערשטערלעכן גלויבן אין זיג פון שלום, פון צדק און ישר צווישן מענטשן.

א צווייפאכע זיך אונדזער טרייסט. ס'איז נישט נאך די טרייסט, וואס מיר זענען ארויס פון דער נעכטיקער שקלאפעריי צו דער היי-טיקער פרייהייט, ס'איז נישט נאך די טרייסט וואס מיר האבן געראטעוועט אונדזער לעבנס און ס'איז געניכערט די צוקונפט פון אונ-דזער קינדער, נאך ס'איז אויך די טרייסט פון ליכטיקן גורל צו וועלכן שפאנט די גאנצע מענטשהייט, די טרייסט פון גליקלעך לעבן וואס בויט זיך ארום אונדז.

אין דער יידישער וועלט

די יידישע קהילה פון מאדריד

די יידישע קהילה פון מאדריד ציילט בערך 2500 נפשות, זייננדיק די גרעסטע יידישע קהילה פון שפאניע. אין יאר 1968 איז געמאכט געווארן דער חנוכת הבית פון דער ארמון, די ערשטע טייל וואס איז ווי-דער אויפגעבויט געווארן אויף דער שפאני-שער ערד, נאכן גיורוש פונעם יאר 1942. נישט לאנג האט די קהילה געפייערט א ניי געשעעניש: עס איז באנייט געווארן א ניי אויסגעבוער קהילה-צענטער.

אל קורס פון יידישער ליטעראטור ביים וואטשאקאן

אין ראם פון וואטשאקאן אוניווערסיטעט פון ווים פונקציאנירט א קורס פאר יידי-שער ליטעראטור, ליטורגיע און וועללעכע מיט דאזיקן קורס פירט אן הרב דן ניי מאן פון באסטאן. ער איז דער ערשטער יי-וואס איז פארבעטן צו האלטן קורסן אויפן וואטשאקאן אוניווערסיטעט.

מצאיישבת האבן די געסט געזען א פאל-קלאר-פעקטאקל אין בוקארעשטער יידישן מלכה-טעאטער.

זונטיק, דעם 13טן יולי, האט דער רב הראשי שליט"א און די רבנית ד"ר רוון געגעבן א קאקטיל אויף זייער וואוינונג לכבוד די געסט, סע האבן זיך באטייליקט: ג. גענטשער, דער לייטער פון דעליגיע דעפארטאמענט; דומיטער זעגארע, גענעראל-דירעקטאר פון טוריסטן-ראמט „קאר-פאק“; אונגעזענע אינטעלעקטואלן, שרייבער, קינסטלער, פובליציסטן און און דער בוקא-רעשטער קהילה.

דעם 13-15טן יולי האט פרוי און ה' לייב-לער באזוכט טוריסטישע אביעטיילן פון פרא-האראטאל.

במשך דעם וויילן אין בוקארעשט, איז ה' לייבלער, באגלייט פון רב הראשי ד"ר דוד משה רוז שליט"א אויפגענומען געווארן דורכן לייטער פון רעליגיע-דעפארטאמענט, זעארגע גענטשער, מיר וועלכן דער האט געהאט א האר-ציקע אונטערדענונג. ה' לייבלער, וועלכע איז אויטאמאטיש אויפגעבויט פון טרויער און איז דער איינציגער פון גרויסע טוריסטן-פאר-טעלעראטאפן פון מעלבארן, האט געהאט גע-שפרייכט מיטן פארשטייער פון טוריסטן-מיניסטע-ריום בנוגע דעם ארגאניזירן פון טוריסטישע רייזעס, אינדיוידועלע און גרופנווייז, אין רומעניע.

פרעזידענט פון יידישן וועלט-קאָנגרעס ד"ר נחום גאָלדמאן א בעל-יובל

ה' ניקאלי טשאושעסקו, פרעזידענט פון רומעניע
באגריסט דעם בעל-היובל

ד"ר נחום גאלדמאן, דער אנגעזעענער מנהיג פון יידישן פאלק, איז געווארן 80 יאר אלט. כדי אפצוטערקן אט דאס געזענעדיג, האט דער יידישער וועלט-קאָנגרעס געגעבן א מסיבה לכבוד דעם בעל-היובל דעם 9טן יולי ד"ר אין וועלכער, מיט דער בלעטלעך וועגן פארגעליענע געווארן באגריסונג-קאָנגרעסן פון ארייניקע מלוכה ראשים, צווישן וועלכע: ה' נר קאלי טשאושעסקו, פרעזידענט פון דער סאציאליסטישער רעפובליק רומעניע; יאסיפ קארן טיטא, פרעזידענט פון דער סאציאליסטישער פֿעדעראלער רעפובליק יוגאסלאוויע; אהרם צקיר, פרעזידענט פון מדינת ישראל; ברונא קריסקי, קאנצלער פון עסטרייך; סעקרעטאר פון שטאטס-דעפארטמענט פון די פאראייניקטע שטאטן, ד"ר הענרי קיסינג'ער א.א.

רעזאלוציע פון לייטונגס-ראט פון י.ו.ק.

אין דער יוזונג אין זעטענאוו, דעם 10טן יולי 1975, האט דער לייטונגס-ראט פון יידישן העלט-קאָנגרעס אריינגעלייגט פאלגנדיקע רעזאלוציע:

- 1) מיט אַנערקענונג פארן סאקטע און די יידישע קהילות פון רומעניע געניסן פון פול-שטאַנדיקע בירגערלעכע רעכטן און רעליגיעז-פרייהייט, זאגט ארויס איר אפשאונג וועגן דער אקטיווער צוואנגערע צווישן די קהילות פון וועלכע גר אין צונויפגעשטעלט און דער פער-דעראציע פון די יידישע קהילות און איז אנטשלאסן צו פארשטארקן די סאלידאריטעט פאר-בינדונגן מיט אַם דעם גוט ארגאניזירטער פארטרעטער פון קערפערשאפט פון א יידישן קיבוץ און א סאציאליסטישער מלוכה;
- 2) דערנייער דעם צוטרוי און אפשאונג געבט דעם געזעצטן גייסטיקן מנהיג פון די יידן אין רומעניע, הרב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א, העלבער באטייליקט יודן מיט אויב פיל פארשטענדעניש און קאנסטרוקטיוויקייט אין דער דאזיקער יידישער וועלט-פארטרע-שטראסע;
- 3) רעספעקטירנדיק די קאנטסטאציע פון יידישן וועלט-קאָנגרעס, וועלכע גאראנטירט די אויטאנאמיע פון די יידישע קהילות בנוגע די איבערלעבע און רעליגיעזע פראבלעמען, זאגט ארויס איר סאטאנדיקייט, און ס'קאן גארנישט אונטערגענומען ווערן אין שייכות מיט א יידיש קהילה, אן דעם און מע זאל יודן קודם שוואל עצה ויין מיט דער אנפירונג פון יענער קהילה;
- 4) רוסט די ארגאניזאציעס וואס זענען אנגעשלאסן אין יידישן וועלט-קאָנגרעס און זיי זאלן פארויכערן דאס שטרענגע אינהאלט פונעם פרינציפ, יודן קעגנזייטיק צו באראטן און רעספעקטירן;
- 5) פארצייכענדיק מיט אַנערקענונג און א זייער גרויסע צאל יידן פון רומעניע האָבן באקומען די דערלויבונג זיך צו פאראייניקן מיט ייערע משפחות אין ישראל, זאגט ארויס דער לייטונגס-ראט פון יידישן וועלט-קאָנגרעס זיין גלויבן און אַס די הומאניטארע פאליטיק פון דער רומענישער רעגירונג וועט אנהאלטן אויך להבא.

דער רב הראשי שליט"א און די רבנית ד"ר רוזן האָבן זיך צוריקגעקערט אין לאַנד

אין אהונט פון 10טן יולי ד"ר האָבן זיך צוריקגעקערט אין לאַנד פון זייער רייזע אין דער שווייץ, וואו זיי האבן זיך באטייליקט אין מערערע וועגונגען פון אינטערנאציאנאלע יידישע ארגאניזאציעס, דער רב הראשי שליט"א און די רבנית ד"ר רוזן. אויפן אינטערנאציאנאלן פלייעפלד בוקארעשט-אפשאפן האָבן זיי אפגעווארט: הרב יצחק מאיר מארילוס שליט"א; עמיל שעכטער, גענעראל-שעקרעטאר פון דער פֿעדעראציע; דינאל סעגאל, פרעזידענט און פארטין בעלזש, וויצע-פרעזידענט פון דען בוקארעשטער יידישער קהילה; גבאים פון שילון, אַנגעשטעלטע פון דער פֿעדעראציע און בוקארעשטער קהילה, עס איז געווען אַנזענעט דער פֿארשטייער פון רעליגיעז-דעפארטמענט.

ה' י. לייבלער און זיין פרוי באזוכן אונדזער לאַנד

צווישן 10טן-15טן יולי ד"ר האט אונדזער קהילה אויפגענומען דעם באזוכן פון פרוי און ה' י. לייבלער, פרעזידענט פון וויקטאריען פארשטייטע, די רעפערענצא-סטייע ארגאניזאציע פון די יידן פון שטאט וויקטאריא (אויסטראליע), דער דאזיקער באזוכן, וואס איז פארגעקומען אין א ברודערליכער שטימונג און פארצייכענדיק און ארבעטליכער פאליטיק פון דער פֿעדעראציע און פארשטייער פון דער יידישע ארגאניזאציעס פון פארשידענע לענדער איבער דער וועלט, זייענדיק א באווייזן פון פולשטענדיקער רעליגיעז-פרייהייט אין דער סא-ציאליסטישער רומעניע. דעם 11 יולי אין דער פרי זענען די געסט אויסגענומען געווארן פון רב הראשי שליט"א און פון די אנדערע מנהיגים פון דער פֿעדערא-ציע און פון דער בוקארעשטער יידישער קהילה, אונטערשטריכנדיק א דער דאזיקער באזוכן קומט פֿאַר א קורצע צייט נאָכן באזוכן פון רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א און די רבנית אין אויסטראליע, האט דער רב הראשי אַנגעוויזן די באדייטונג פון די פֿעדעראלעכע קאָנגרעסן פֿאַר א בעסערן באקענען זיך מיטן

צייטשריפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום
* דערשיינט צוויי מאל אין חודש 15.07.1975 בוקארעשט *

זינד... שטראָף... נחמות

פון רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן

דער גאָס היינט, אָבער ער וויל זיך נישט און ערוארפן קיין איינציקן פון זיינע עטישע נעטען, ער וויל וויסער ענטרעפֿענדיק אין די סאָציאלע באציאונגען בלויז איין איינציק גע-ווען, דאָס געווען פֿונעם שטארקערן אויף דעם האָט אים הלל געענטפֿעט: „מה דעלן ס'ו-לזכר לא תביד", וואָס דיר געענטפֿעט נישט זיך אַלס נישט ס'וון פֿאַר זיין חבר, — אויב דו ווילסט באמת פֿאַרשטיין די דאָזיקע אַמור נה, דארפֿסטו זיך שטיצן אויף אירע ביידע פֿיס. די צוויי גרונדיגן פֿון דער תּוהה: דורך אַרץ פֿאַרן ענטשן-דרכס און פֿאַר גאָס, זע-נען ביידע גלייך וויכטיק.

בלעס, וועמען דער קעניג בלעס האָט גע-דונען פֿאַר א נביא, אז ער זאל ווערן דער אידעאלאָג פֿון מאַסן אויפֿצושונג, האלט בא-שטענדיק גאָס נאָמען אין זיין מויל. זיין גוף לייזט אָבער פֿון צוויי פֿעלערן, וועלכע וווייזן זיין מַרְאִלִיש פֿאַרזייערע ער איז: „שחום העיני" און „גור האמת מגלילי". גאָ בלינדער אויף און אויב" און א קרומער אויף א פֿוס". ער קוקט אויפֿן לעבן נאָר מיט אַיין אויג, און דאָס נאָר צו גאָס צום הימל. דאָס אנדערע, הייס וועלכע ער וואָלט געדארפֿט זענען וואָס ס'טוט זיך ארום אים, דאָ אויף דער ערד, הייס וועלכע ער וואָלט פֿאַרשלאָנגען זיין חבר, אָס דאָס דאָזיקע אויב אַיין געטיילט אין פינפטעניש; אויף זיין וועג היקט בלעס אונטער, ווייל ער שטיצט זיך נישט אויפֿן שטארקן יסוד פֿון גערעכטיקייט צווישן מענטשן און פֿעלקער, דערריבער איז זיין גלויבן צעברעקלט פֿאַרקויפֿלט.

„חטא בכפליס", צווייפֿאָכיקן חסא זע-נען זיי בעגאנגען". די יידן וועלכע האָבן איבערגעלעבט דעם חורבן בית המקדש האָבן געמיינט, אז דינענדיק גאָס, מעגן זיי שוין אונטערדריקן דעם מענטשן: זיי האָבן אויפֿ-געהערט מקיים צו זיין דאָס סאָציאל-אַנאַר געווען פֿון „שחמה און יובל", אַלעכע האָט געזוכט נישט צו דערלאָזן די פֿאַרשווערונג פֿון איינע און די אַנערע פֿון די אנדערע; זיי האָבן צוגעראַבעוועט ביים האָרעפֿאַשיקן זיין שטח; זיי האָבן זיך מער נישט געוואָלט אַנעמען די קרוינע פֿון די אומבאַשטייטע אַלמנות און יתומים. חסא איין וואָרט; זיי האָבן נישט געוואָלט קוקן אויף דער עטיק פֿון דער אַמונה. אויב אַסײַל פֿון זיי זענען געווען אזוי נאיוו ווען גלויבן און זיי זינדיקן נאָר אַיין מאָל, נאָר קעגן איינעם פֿון די צוויי יסודות פֿון דער תּוהה, בלויז קעגן מענטשן, האָבן זיי זיך טועה געווען; וואָרעט אַזוי ווי א וויסער פֿאַדעס צייט זיין דורך די נביאים די געשלעכט וואָרענונג. אז זיי האָבן געווי-דקט צוויי מאָל: אי קעגן גאָס אי קעגן מענטשן.

שבת חזון טרעט ארויס דער גרויסער נביא ישעיה מיט זיין באפֿלינגס וואָרט, אַ קעגן די דאָזיקע פֿאַרשווערונג פֿון דער גערעכטי-קייט: „מי בקט את מיכס זאת מיכס חצרי". ווער בעט אײַד איר זאָלט קומען צו מיר אין מיין הנין אײַנ? — פרענט היי"ת דווכן קול פֿונעם נביא, באַ די וואָס באַגעגן א סך קרבנות צום חובה, הייבן מיט צביעות זייערע הענט צום הימל און אינדערלעבן צייט; ווי „ידיכס חדים מלאר" זענען „אײ-נער הענט פול מיט בלוט"!

„לכו בכפליס", זייער שטראָף איז געווען א סאָפֿעל". אזא מין לעבן, אז די וואָס איז דערמאנט געוואָרן, האָט געקענט פֿאַרן און אַדעלכע רעזולטאַטן; נישט נאָר דער מענטש-לעכער גוף איז געפֿייערע געוואָרן, נאָר אויך דער געשלעכטער פֿונק וואָס איז אײַן אײַן, אַז געשענדעט געוואָרן. נישט נאָר די ווענט פֿון נעט פֿאַרשטופֿן בית המקדש זענען איינגע-פֿאַלן הינטער די קלעפֿ פֿון די בלאַנגערע, נאָר ס'איז אויך אייגענפֿאַלן דער „מקדש מעט", דאָס איינטימע הייליקייט, צו וועלכעס-שטרעבט און ס'אַרסט יעדע מענטשלעכע נשמה; נישט נאָר די אַרעמע באשעפֿענישן פֿון בלוט, און פֿלייש האָבן געקענעכט פֿילודיע ווי פֿאַר-אייטערט די בלוטיקע מכה פֿון זייערע פֿאַר-קורפֿעלטע גופים, נאָר דער באשעפֿער אללין האָט אויך געוויינט אויף די חורבות פֿון

„חטא בכפליס"... לכו בכפליס... מהחמסים בכפליס"... זייערע זינד זענען געווען צוויי פֿאַכיק, די שטראָף אַ צווייפֿאַכיקע, דערפֿאַר וועט זי נחמה אויך זיין אַ אינצווייטענדיקע".

דערן, מיין טרערן, פֿלייסן טוין זינס טויזנטער יאָרן. פֿון אָס די דאָזיקע ערן האָט ידמיהו הנביא, ווי אויב די נביאים נאָך אים, וועלכע האָבן מיט זייערע אויגן געזען חורבן און אונטערגאנג ביים יידישן פֿאַלק, געשפּייען קינות און קלאָגלידער אַז אַ צלל.

אין די דאָזיקע טעג, הערן זיך אין אַני-דערע שילן לידער פֿון געוויין, וועלכע זענען אויסגענומען געוואָרן פֿון פֿאַלקס-זינגערס, וואָס האָבן באוויינט די טראַגעדיעס וואָס ציען זיך אין משך פֿון אזוי פיל דורות, אַני געווייבן פֿון נבוכדנאצר ביי צו הימלערן.

נישט נאָר דריי וואָכן; פֿון שבעה עשר בתמוז ביי חשעה באב, זענען טעג פֿון אַני-לוח אויב מען רופֿט זיי: „לבן המצרים" (צווישן די קלעמענישן), נאָר די גאַנצע עפֿאַ-כע, אַנגעהויבן מיטן חורבן בית ראשון און ענדקייט מיט אוישוויץ, איז אײַן לאַנגער „לבן המצרים".

אין ידמיהו הנביא „איכה", לעבן מיר ווידער איבער די אלע לידן וועלכע זענען געבליבן דערלעבט, האָט זייערע פֿאַרמען זענען געווען פֿאַרשידענע און זייערע קליידער האָבן זיך געבויט.

„על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו" „גיי די מיין פֿון בבל זענען מיר געזעסן דאָרט האָבן מיר אויך געוויינט" (תהלים קל"ז). ביי וויפל מיין זענען מיר נישט גע-זעסן און באוויינט, דערמאָנדיק זיך אלע אונדזערע הרוב געמאַכטע שילן, די פֿאַר-שוועכטע ספֿרי תּוהה, די אויסגעהרעכטע שוועסטער און ברידער, די פֿאַרוויסעטע היי-מען; „על ערביה בתוכה הליתו כנורחיו" „אויף די ווערבעט דאָרט האָבן מיר אויפֿ-האַנגען אונדזערע פֿילדער, וועלכע האָבן אויפֿ-געשפּילט טרויער-געזאַנגען, בשעת דער ווי פֿון אונדזערע טרערער איז צו שטאַרק גע-ווען, כדי אים צו קענען ארויסזאָגן מיט די לייף?

„חטא בכפליס"... דער מדרש איז דאָ נישט אויסן צו מאַכן א פֿשוט וואָרעפֿעל, בשעת דער מדרש דריקט אויס אין דער דאָ-זיקער פֿאַרס. די מאַרטירער-ליידן פֿונעם יידישן פֿאַלק, האָט ער נישט ברוּח אויף א פֿעסלדיקן שטייגער אויסצושטייטן א פֿטוק פֿון „איכה", נין! דאָ, דינגט ער טאַקע אריין אין חוד תּוהו צו דער תּוהה.

אינדעראַמחן איז די אויפֿאַסונג פֿון אַני-דער תּוהה א פֿאַפֿעלע. די לערנט, נישט נאָר וואָזוי דער מענטש זאל זיך אויפֿירן גלבי השׁי"ת, נאָר אויך לגבי זיין חבר, דעם מיט-מענטשן, און ווען אונדזערע חכמים ווילן באַקענענדיק דעם דאָזיקן עדאָנק, שטיצן זיי זיך אויפֿן פֿטוק פֿונעם נביא מיכה: „הידי לך אָדס מה טוב ומה ל' דודש מתך, כּי אם עשית משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אַלמדי" „האָט זיך, מענטשן, שוין עמע-צער געזאָגט וואָס גוט באַטייט? און וואָס געפֿט פֿערלאַנג פֿון זיך וויססט? נישט געשט אונדזער ווי אויסצוהאַלן משפט, ליב האָבן צו גומל חסד זיין מיט מענטשן, און דינען דעם רבונן של עולם מיט צינעוּת".

א תּוהה, זענען זיך אויס דער נביא מיכה? אויב דו ווילסט דינען דעם רבונן של עולם, מוזסטו קודם גומל חסד זיין מיט זיין חבר, און ווען אונדזערע חכמים ווילן מיט נאָך ווייניקערע ווערטער אָנזײַן אויפֿן מחות פֿון דער תּוהה, באַנוצן זיי זיך מיט א פֿטוק פֿון חבקים: „וזכר באַמנות יחיית". דער צדיק לעבט מיט זיין אַמונה", „צדק" און „אַמונה" אָס די צוויי זענען די עיקר יסודות פֿון אַני-דער דת.

יענער פרעמדער וועלכער האָט הללן גע-שטעלט א תּוהה, אז נאָר דעמלע וועט ער זיך מגייר זיין ווען ער, הלל, וועט אים אויס-לערנען „תּוהה כּוּלה על רגל אחת", „די באַנצט תּוהה אויף אײַן פֿוס", מיט דעם האָט ער געוואָלט ווייזן אז ער וויל זיך נישט שטיצן אויף ביידע פֿיס פֿון דער תּוהה, אז ער וויל אַנעמען א נייע פֿאַרס פֿון דינען

מלאכה - מלוכה

לייזער דער בעל-העגלה, חזקאל דער "זשור" נאליסט, זענען בלי ספק געווען אינטערעסאנט פארשידענע, אבער דאך זענען נישט זיי געווען די וואס האבן געהאט די אויבער-האנט אין שטעטל, נאר די וואס האבן געהאט דאס "גילדער" גע האנטריפפיל, און אן א.מ.ה. היינט, איז דער עפאכע פון אינדוסטריאליזאציע און מאשיניזם. קומט עס אנדאן אז שווער אפצושאצן זייער ראלע פון נישטן. און דאך, מיט א קליי- נעם אינטעלעקטועלן אנטשטעלונג וועלן מיר קען נען באשטיין אויך אין די דעמאלטיקע באדינגונגן גען. פון מאנאפאקטור און האנטארבעט, זענען זיי געווען עפעס מער ווי דאס זאלן פונעם לעבן, זיי זענען געווען אין א געוויסער מאס זיין פרינציפ גופא. און א מויערער האלט נישט געווען קיין הויז, און א קיזשנער, שוסטער, הערריכטער, שניידער, וואסלען געווען די מענט- צוואנגעקומען פאר קעלט; און א רעדער- מאכער, א קאזאל און רימער, וואסלען די פויערדיג נישט געקאנטן באהאנדען זייער ערד, די וועלט גלייט נישט געהאט קיין ברויט און וואסלען זיי זענען פאר הונגער...

אפטישט אין דאס געווען דאס שטעטל: ישוב פון אלערליי בעל-מלאכה, אבער גלייך נויטיק פאר די מיטלען פון דעמאלטס. יאראיינ יא-ראים, דוראיינ דור-אויס, איז דאס לעבן גערינגען און שטראם פון ארבעט און געשיקט- קייט, וואס נישט אין מאל האט זיך עס צוגעפונען מיט קונסט. הייל צוקוקנדק זיך אין א יוכיטובדיקן טאג צו א באבלימטן העסטל פון א יונגמאכער, האסטו זיך געפרעגט: וואס ענדליק זיך די ארבעט פונעם בעל-מלאכה און וואו הייבט זיך אן די קונסט פון לעס אומבאקאנטן שניידער, וואס האט אויפגענייט אט דאס מלבוש. פונקט אזוי איז געווען דאס פרויען-לייבל צו דאס נידריקערטל פון א כלה-מויד, דאס ווע- גלעט צו דאס יונגמאכער, וואס עס האט באניצט און עס האט זיך גערימט דער בעל-בית. ערלעכע און מייסטערשאפטע ארבעט, דאס איז געווען דאס געזעץ פונעם לעבן אין שטעטל, דער זייער פון דער עקזיסטענץ. גלייך די קליינע הייליגן פונעם געלט, צו אומגענוצטע שטויבען און אן א ביכל גרינס גארטן, וואסלען געהאט נאך איין יסוד אהוך דעם געוויינטלעכן, פון שטיין און ציגל. די פעטטיקע באשטיט אבער זיך דעם צווייטן יסוד.

דער ארבעט-ציקל האט באגלייט, אדער בעסער געזאגט, איז פארוואקסענע דעם אידענען ציקל, דעם וויסטיקערן, פון דער נאטור. איידער זיך זאל זיך יא הערן אויפן הימל פונעם שטעטל און פיל גאנץ פארטיגן, זענען די קיזשנער און שניידער שוין געווען ביי זייערע גיימאשינען, זיי שוסטער האבן שוין לאנג געקלאפן זייערע הילענערע און אייגענע צוקעקעס, די שמידער האבן צעבלאזן זייער פייער מיטן בלאז-רוקס. היינטער פאראיגט זיך זון פריער, אבער דער בעל-מלאכה האט געארבעט פונקט אזוי פיל הי אין א ווארער טאג, הייל מע דאס געארבעט האבן אומעררנס און די גאנצע אפגענונג איז באשטאנען אויף די צען קינער, וועלכע האבן זיך נישט געלאזט פאראנאלעקטיקן.

די מלאכה איז נישט געווען בלויז א מיטל כדי צו פארדינען אויף היונג, פאר פיל פון זיי איז דאס געווען אויך א ליידיגשאפט. עס זענען געווען משהות, פונקט אזוי ווי עס שטיכט פון דער מוזיק קאן בארימטע משהות פון קאמפאזיטארן און אינטערפערטורער. עס זענען געווען שניידער וואס האבן איבערגענומען די מלאכה און נאך דור, די זין פון די עלטערן, זיי שוסטער, מויערער אדער יעדער-מאכער. זיי האבן זיך אויף אזוי פיל אידיעטיפיצירט מיט זייער מלאכה, אז דאס איז געווען זייער פאמיליע-זאמען אויף רומעניש: קראיטשאר, שטובאטאר, זיידאר, ראטארן. נישט זעלטן איז געשען אז בונקט אזוי ווי מען געהאטן אויף דער וואנט איינגעטרעמט דאס דערלויבניש צו פראקטיצירן די מלאכה, האט די משפחה קענענדיגשן פון א פריגער, דאס איז געווען דאס אדל-ליכע וואס האט ערוועקט און וועגן דער פארשטענדעניש אין דער מלאכה איז וועגן סטאטוס.

זיי זענען געווען צו באשיידענע מענטשן אז זיי זאלן זיך באניצן מיט אויפגעבלאזענע רייד: ווען נישט דאס וואסלען זיי זיך געקאנט רימען, א מויערער און א אייניקל פון א מויערער, וואס געקאנט לאזן אויפשרייבן אויף זיין מצבה, ביים סוף פון זיין יעדשער מי, אייך האב גענומען א שטעטל פון ליימענע היילזעך און איך האב עס איבערגעלאזט אין ציגלענע מויערן. און דער

פארצייכענונגען וועגן...

אבער יידישע שרייבער?

ביים 1834 ווייל פונעם דריטן באנד פון זיין ראמאן „עס איז נאך גרויס דער טאג...“ איך האב אים נישט געקאנט פרויענליך. א דער שרייבן ווי גוטע שטובן.

מיר האט הנאה געטון, ווען ער האט מיר גע- שרייבן: „אייער רעצענזיע וועגן מיין ערשטן בוך האב איך מיט פארענדיגן געלייענט. זי פארנעמט א בכבודיקן ארט צווישן די פיל אפרופן וואס איך האב געהאט.“

יא, מיין רעצענזיע וואס איך האב פארעפנט- לעכט אין אונזער „צייטשריפט“ אין נומער 291 פון 15טן יאנואר 1973 האט אים נאכע- הנאה געטון. אבער ווייניקער האט אים הנאה געטון וואס פאלקאד טש האט געשריבן. קריטי- קירנדיק אים. ווייל ער האט אין זיין ראמאן גע- ניצט אזוי פיל העברעאישע... ער שרייבט מיר: „וואס האט איר צו זאגן וועגן דער פאלע- מיך אין 10טן נומער (סאוו-היל) מיט פאלקא- וויטשען.“

נו, וואס זאל איך געווען זאגן? איך שפען פאל- קאוויטש וועגן זיין לינגוויסטישער אכמעניש- קייט, אבער דוקא די העברעאישע ווענטלעך זאמארט, די פאלקלארישע ליטעראטור פון תל- מוז און דער לשון-קודשדיקער ליטעראטור האבן פלאטישע אויפגעלעבט די אטמאספער וואס זא- בארע האט באשריבן. דוקא דאס האב איך בא- וואונדערט ביי זאבארטן און איך האב אים פאר- גליכן אין דער הינזיכט מיט ליאן פויכטוואני- בערן, אין אופן ווי אזוי ער איז דאקומענטירט וועגן א יידישן לעבן פון צוריק מיט הונדער- טער יארן.

ער האט מיך אויפגעקראם געמאכט ערב דעם דערשיינען פונעם צווייטן באנד פון זיין רא- מאן... אבער דער דריטער באנד? ער וועט שוין קיין מאל נישט דערשיינען.

זעט איר, אט דאס איז טאקע א שאך. די יי- דישע ליטעראטור האט פארלוירן מיטן שטארבן פון נאטאן זאבארע, וועלכע איז, וואס אמת, נישט געווען קיין מיליאנער, אבער א טאלאנ- טירטער יידישער שרייבער איז ער געווען — פארנעמען זיין ארט!

אזוי איז אויך געשטארבן, צו זיינע 62 יאר, דער אייניקלער יידישער דיכטער אין היינטיקן פוילן, אליהו רייזמאן. אמת, איך האב אים נישט געקאנט פערזענליך, אבער זיינע לידער האב איך געלייענט און געפילט צו אים א מין קור- דרשאפט, ווי צו אונדער געמיינזאמעם גורל, ווייל ער איז אויך געווען „דער לעצטער“ איצט איז ער געשטארבן...

בכן, איז טרויעריק מיין געמיט. מיליאנערן זענען געווען און סע וועלן נאך זיין, אויך ווען אַנאָסיס איז געשטארבן — אבער יידישע שריי- בער? יידישע לייצענער?

וואָלף טאמבור

אן אייטשטעלונג וועגן אומקום פון מאראמאָרעשער יידן

דער הויפט-איינציאטאָר פון דעם מארא- מאָרעש-צענטער אין תל-אביב, איז דער בא- קאנטער עסקן פון אגודת ישראל, שלמה יעקב גראָס. דער צענטער פון תל-אביב פאר- נעמט א דריי-שטאָקיקן בנין, וואָס איז אויפ- געשטעלט געוואָרן מיט דער הילף פון דער פּעדאָגאָגישער און די מאראמאָרעשער יידן אין די פאראייניקטע שטאטן.

עס איז דערשינען

לוח לשנת תשל"ו

א פראקטישער וועגווייזער פארן יידישן טאָגסגעלעך רעליגיעזן לעבן.

יעדער ייד קאָן זיך באצייטנס פארשאפן א לוח ביי דער קהילה.

128 זייטן פריי: 3 ליי

וויקטאָר רוס

עס איז געשטארבן איינער פון די גרעסטע מיליאנערן פון דער וועלט. אריסטאטעל אַנאַסיס... וואָס זשע איז דער רעש? יעדע מינוט, צי יעדע סעקונדע שטארבן אין דער וועלט צענדליגער טויזנטער מענטשן. אבער אין דער זעלביקער סעקונדע ווערן אין דער וועלט געבוירן נאך מער רער קינדער.

איז וואָס זשע דער חידוש, וואָס מיר פארציי- כענען דאָס שטארבן פון אן אַנאַסיס? נישט דער- פאר וואָס די עלטער-פרייע און ראדיא האָבן זיך דערמיט אפגעגעבן בפרטות. דער פראָפיל פון אונדזער צייטשריפט איז נישט פון די, אז מיר זאָלן זיך אפגעבן מיט אועלכע סענזאציעס. מיר דערמאנען עס נאָר צוליב דעם וואָס מע זאָגט נאָר אין זאמען פון א צויק, אז ער האָט אַמאָל געזאָגט יעדער מענטש פארוואָרט זיך אז ער זאל האָבן מיט וואָס צו לעבן. אבער זייער וויי- ציק פארוואָרט זיך אז זי זאלן האָבן מיט וואָס צו שטארבן... אַנאַסיס האָט געהאט מיט וואָס צו לעבן. ער האָט געהאט פיל מיליאנען. וויפיל אפשי האָט ער גופא שוין געהאט וויפיל מיליאנען ער האָט געהאט. אבער דאָך האָט ער נישט געהאט מיט וואָס צו שטארבן... ווען איך האָט געהערט און געלייענט וועגן זיין צווייטן, ווי אזוי ער האָט פארטיילט זיין פארמעגן, האָב איך זיך געטראכט: נו, צוליב דעם האָט זיך געליבט אז ער זאל אפצושטעלן פערזענלעך וועלט מיט דאָס וואָס ער האָט געהאט און וועלט מיט דאָלאַרן? גלייך ווי מיט א לאפעטע און ער איז קבר און ער אריין ארעמער פונעם גרעסטן קבצן...

א רחמנות אויף דיר, ארעמער אַנאַסיס!... עס האָט זיך נישט געפונען אין א מינדסטן קעמערל פון דיין גייסט מיליאנערשן מה א גראם מענטשלעכקייט, אז דו זאָלסט זיך אין דער לעצטער מינוט איידער דו האָסט צוגעמאכט זיינע רייכע מיליאנערשע אויגן. א טראַטס טאָן; לאַמיר איבערלאָזן כאַטש עטלעכע סענט, סימבאָ- ליש, פאר די באדערפענישן פון פשוטע מענ- טשן.

איז וואָס אַנאַסיס נישט געהאט מיט וואָס צו שטארבן... מחמת דעם מיין איך אז פאר דער געזעלשאַפט, פאר זעם אייגענעם פאלק איז ער גאר בכלל נישט געשטארבן. ווייל קיין איינער פון די וואָס וואָלטן אים אפשר דערמאנט צום גוטן האָבן נישט געירשנט פון אים קיין איין סענט... אבער דאָס הייסט נישט, אז אויב ער איז פאר דער געזעלשאַפט נישט געשטארבן איז א סימן אז ער לעבט. ניין, דאָס טאקע נישט לעבן לעבט ער טאקע שוין גוט; פשוט דער- פאר, ווייל ער האָט קיין מאל נישט געלעבט... פאר וואָס זשע גיבן מיר זיך אים מיט „לעבע“ דיקע מחימ? ווייל נישט וועגן אים ווילט זיך דערמאנען. נאר וועגן אן אנדערן, וועגן דעם יידישן שרייבער נתן זאבארע, וואָס איז נישט לאנג איבערגעשטארבן אין עלטער פון 66 יאר. פון דער האָט באקומען א הארץ-טאקא און עס האָט אויפגעהערט צו „שלאָגן“ זיין שרייב-מאשין

חטא בכפלים... לקו בכפלים... מתנחמים בכפלים... דמעה עניקת סחורה את אפיקה במסלול העירוני...

בחוזו הנשגב בשבת הקודמת לתשעה באב, מתרום גדול נבואנו ישועה נגד פל אלה המ- הללים את תורת הצדק...

לקו בכפלים... ופראש אפרה היה לחזות את הצואותיו של מצב פנה... ובכוא האפסן לא רק נגף האדם הזה משרו סניגורן ויסורין...

המיוז המינות אנו מעלים מחדש לפנינו את כל המצוקות והצער אשר לעולם לא שינו את חובנם, אה על פי שפרצות הימים לבשו ופשו צורתו והשתנו הצבעות שהתעספו בהן...

על נהלות בכל שם ישבנו גם כבינו... רבים הנחרות שישבנו עליהם, סאן ועד עתה וקשרנו הספר לבתי נכבדת שאין להיכו אהיב... מספרו תורה שנמכר, אלהים ואהיה...

המיוז המינות אנו מעלים מחדש לפנינו את כל המצוקות והצער אשר לעולם לא שינו את חובנם, אה על פי שפרצות הימים לבשו ופשו צורתו והשתנו הצבעות שהתעספו בהן...

המיוז המינות אנו מעלים מחדש לפנינו את כל המצוקות והצער אשר לעולם לא שינו את חובנם, אה על פי שפרצות הימים לבשו ופשו צורתו והשתנו הצבעות שהתעספו בהן...

המיוז המינות אנו מעלים מחדש לפנינו את כל המצוקות והצער אשר לעולם לא שינו את חובנם, אה על פי שפרצות הימים לבשו ופשו צורתו והשתנו הצבעות שהתעספו בהן...

המיוז המינות אנו מעלים מחדש לפנינו את כל המצוקות והצער אשר לעולם לא שינו את חובנם, אה על פי שפרצות הימים לבשו ופשו צורתו והשתנו הצבעות שהתעספו בהן...

המיוז המינות אנו מעלים מחדש לפנינו את כל המצוקות והצער אשר לעולם לא שינו את חובנם, אה על פי שפרצות הימים לבשו ופשו צורתו והשתנו הצבעות שהתעספו בהן...

המיוז המינות אנו מעלים מחדש לפנינו את כל המצוקות והצער אשר לעולם לא שינו את חובנם, אה על פי שפרצות הימים לבשו ופשו צורתו והשתנו הצבעות שהתעספו בהן...

המיוז המינות אנו מעלים מחדש לפנינו את כל המצוקות והצער אשר לעולם לא שינו את חובנם, אה על פי שפרצות הימים לבשו ופשו צורתו והשתנו הצבעות שהתעספו בהן...

המיוז המינות אנו מעלים מחדש לפנינו את כל המצוקות והצער אשר לעולם לא שינו את חובנם, אה על פי שפרצות הימים לבשו ופשו צורתו והשתנו הצבעות שהתעספו בהן...

המיוז המינות אנו מעלים מחדש לפנינו את כל המצוקות והצער אשר לעולם לא שינו את חובנם, אה על פי שפרצות הימים לבשו ופשו צורתו והשתנו הצבעות שהתעספו בהן...

פנת-ב-נת

של היהדות הרתית הרומנית

ב"ה, ז' אב תשל"ה בוקרשט מספר 349 דרשבושין *

דברי תורה

מאת חכמי רומניה וגאוניה ז"ל
ליקט ועיבר הרב יצחק מאיר מארילוס

ברוך הוא, והלא משה משה ואהרן שקיפבו כל התורה כולה ומתו. ואמר הכותב: ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים... וכן תשמעו את המשפטים... וכן תשמעו את המשפטים...

ברוך הוא, והלא משה משה ואהרן שקיפבו כל התורה כולה ומתו. ואמר הכותב: ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים... וכן תשמעו את המשפטים... וכן תשמעו את המשפטים...

ברוך הוא, והלא משה משה ואהרן שקיפבו כל התורה כולה ומתו. ואמר הכותב: ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים... וכן תשמעו את המשפטים... וכן תשמעו את המשפטים...

ברוך הוא, והלא משה משה ואהרן שקיפבו כל התורה כולה ומתו. ואמר הכותב: ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים... וכן תשמעו את המשפטים... וכן תשמעו את המשפטים...

ברוך הוא, והלא משה משה ואהרן שקיפבו כל התורה כולה ומתו. ואמר הכותב: ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים... וכן תשמעו את המשפטים... וכן תשמעו את המשפטים...

ברוך הוא, והלא משה משה ואהרן שקיפבו כל התורה כולה ומתו. ואמר הכותב: ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים... וכן תשמעו את המשפטים... וכן תשמעו את המשפטים...

ברוך הוא, והלא משה משה ואהרן שקיפבו כל התורה כולה ומתו. ואמר הכותב: ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים... וכן תשמעו את המשפטים... וכן תשמעו את המשפטים...

ברוך הוא, והלא משה משה ואהרן שקיפבו כל התורה כולה ומתו. ואמר הכותב: ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים... וכן תשמעו את המשפטים... וכן תשמעו את המשפטים...

לפרשת ואתחנן

לפרשת ואתחנן... אעברה נא וראאה... במדבר ג' י"א... ואתחנן... ואתחנן... ואתחנן...

לפרשת ואתחנן... אעברה נא וראאה... במדבר ג' י"א... ואתחנן... ואתחנן... ואתחנן...

לפרשת ואתחנן... אעברה נא וראאה... במדבר ג' י"א... ואתחנן... ואתחנן... ואתחנן...

לפרשת ואתחנן... אעברה נא וראאה... במדבר ג' י"א... ואתחנן... ואתחנן... ואתחנן...

לפרשת ואתחנן... אעברה נא וראאה... במדבר ג' י"א... ואתחנן... ואתחנן... ואתחנן...

לפרשת ואתחנן... אעברה נא וראאה... במדבר ג' י"א... ואתחנן... ואתחנן... ואתחנן...

לפרשת ואתחנן... אעברה נא וראאה... במדבר ג' י"א... ואתחנן... ואתחנן... ואתחנן...

לפרשת ואתחנן... אעברה נא וראאה... במדבר ג' י"א... ואתחנן... ואתחנן... ואתחנן...

(סוף בעמוד 11)

מורה ואב נאמן

מאת שמחה רו

לפי תלמידים מיל... או את התיקיה של רבי עקיבא בכני"ב... והוא - אהב אותם אהבת נפש... הוא לא התיר להם לקרוא את ספרו...

לפי תלמידים מיל... או את התיקיה של רבי עקיבא בכני"ב... והוא - אהב אותם אהבת נפש... הוא לא התיר להם לקרוא את ספרו...

לפי תלמידים מיל... או את התיקיה של רבי עקיבא בכני"ב... והוא - אהב אותם אהבת נפש... הוא לא התיר להם לקרוא את ספרו...

לפי תלמידים מיל... או את התיקיה של רבי עקיבא בכני"ב... והוא - אהב אותם אהבת נפש... הוא לא התיר להם לקרוא את ספרו...

לפי תלמידים מיל... או את התיקיה של רבי עקיבא בכני"ב... והוא - אהב אותם אהבת נפש... הוא לא התיר להם לקרוא את ספרו...

לפי תלמידים מיל... או את התיקיה של רבי עקיבא בכני"ב... והוא - אהב אותם אהבת נפש... הוא לא התיר להם לקרוא את ספרו...

ידיעות

תמצית מהרב ר' אלטר שפירא, בוקובינא, בספרו "שם משמעון"...

תמצית מהרב ר' אלטר שפירא, בוקובינא, בספרו "שם משמעון"...

תמצית מהרב ר' אלטר שפירא, בוקובינא, בספרו "שם משמעון"...

תמצית מהרב ר' אלטר שפירא, בוקובינא, בספרו "שם משמעון"...

לפרשת עקב

והיה עקב תשמעון את המשפטים... ויש לדייק... ויש לדייק... ויש לדייק...

והיה עקב תשמעון את המשפטים... ויש לדייק... ויש לדייק... ויש לדייק...

והיה עקב תשמעון את המשפטים... ויש לדייק... ויש לדייק... ויש לדייק...

והיה עקב תשמעון את המשפטים... ויש לדייק... ויש לדייק... ויש לדייק...

והיה עקב תשמעון את המשפטים... ויש לדייק... ויש לדייק... ויש לדייק...

והיה עקב תשמעון את המשפטים... ויש לדייק... ויש לדייק... ויש לדייק...

תכונות

הכתובות הכי ישנה והירי דועה בצרפת נחשפה לפני חדשים אחרים... ב-אוש מ-קורה משנת 700 לספירה...

הכתובות הכי ישנה והירי דועה בצרפת נחשפה לפני חדשים אחרים... ב-אוש מ-קורה משנת 700 לספירה...

הכתובות הכי ישנה והירי דועה בצרפת נחשפה לפני חדשים אחרים... ב-אוש מ-קורה משנת 700 לספירה...

הכתובות הכי ישנה והירי דועה בצרפת נחשפה לפני חדשים אחרים... ב-אוש מ-קורה משנת 700 לספירה...

אנטולוגיה

דברי חכמים היא כוהרת האנטולוגיה של משלים ור-תהגמים שלוקטו מהספרות היהודית של מאות שנים וסודרו לפי נושאים והאלף-בית... וכן תשמעו את המשפטים...